

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Jan Richter

Způsoby vzniku nových států a zánik států

Diplomová práce

Olomouc 2013

Prohlášení o původnosti práce

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma **Způsoby vzniku nových států a zánik států** vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Ostravě dne 14. 2. 2013

.....

Jan Richter

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval vedoucímu mé diplomové práce panu **JUDr. Ondřeji Svačkovi, Ph.D., LL.M.**, za veškerou ochotu, cenné rady a trpělivost při psaní této diplomové práce.

Poděkování patří také mé rodině a blízkým za patřičnou podporu.

Seznam použitých zkratek

AEC – hodnotící komise (Assessment and Evaluation Commission)

CPA – souhrnná mírová smlouva (Comprehensive Peace Agreement)

ČSFR – Česká a Slovenská federativní republika

EU – Evropská unie

JAR – Jihoafrická republika

MSD – Mezinárodní soudní dvůr

NATO – Severoatlantická aliance (North Atlantic Treaty Organization)

NDR – Německá demokratická republika

OSN – Organizace spojených národů

SRN – Spolková republika Německo

SSSR – Sovětský svaz socialistických republik

UÇK – Kosovská osvobozenecká armáda (Ushtria Çlirimtare e Kosovës)

UNESCO – Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization)

UNMIK – Mise Organizace spojených národů v Kosovu (United Nations Mission in Kosovo)

UNMIS – Mise Organizace spojených národů v Súdánu (United Nations Mission in Sudan)

USA – Spojené státy americké (United States of America)

odst. – odstavec

např. - například

tzv. – takzvaný

tj. – to je

čl. – článek

sv. - světové

č. – číslo

Obsah

PROHLÁŠENÍ O PŮVODNOSTI PRÁCE	2
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	4
OBSAH	5
ÚVOD	7
<hr/>	
ČÁST I. – OBECNÁ ČÁST	9
1. STÁT A MEZINÁRODNÍ PRÁVO	9
<hr/>	
1.1. Základní kritéria státnosti	10
1.1.1. Stálá populace	10
1.1.2. Vymezené státní území	11
1.1.3. Vláda	12
1.1.4. Způsobilost vstupovat do mezinárodních vztahů	12
1.2. Posouzení montevideských kritérií dle Crawforda	13
2. PROBLEMATIKA UZNÁNÍ STÁTU A PRÁVA NA SEBEURČENÍ	15
<hr/>	
2.1. Teorie uznání státu	15
2.1.1. Konstitutivní a deklaratorní teorie	15
2.1.2. Skutečný charakter uznání	17
2.2. Právo na sebeurčení národů	18
2.2.1. Princip územní integrity	19
3. JEDNOTLIVÉ ZPŮSOBY VZNIKU STÁTŮ	22
<hr/>	
3.1. Prvotní okupace	22
3.1.1. Libérie a Svobodný stát Kongo	22
3.2. Spojení	23
3.2.1. Exkurs vybraných států	23
3.3. Rozdělení a secese	24
3.3.1. Eritrea a Somaliland	27
3.4. Vznik na základě rozhodnutí mezinárodního společenství	28
3.4.1. Izrael	28
4. ZÁNİK STÁTU	30
<hr/>	
4.1. Otázka submerze	30
4.2. Zánik státu a jeho kontinuita	32
4.3. Způsoby zániku státu a státní sukcese	33

4.3.1. Rozpad ČSFR	33
4.3.2. Rozpad SSSR	33
4.3.3. Spojení NDR a SRN	34
ČÁST II. – ZVLÁŠTNÍ ČÁST	35
5. KOSOVO	35
<hr/>	
5.1. Kosovské představy o vzniku státu	35
5.1.1. Analýza rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244	35
5.1.2. Rozbor Ahtisaariho plánu	36
5.2. Kosovské vyhlášení nezávislosti a mezinárodní reakce na něj	39
5.2.1. Soud v Haagu a jeho posudek	41
5.3. Shrnutí	42
6. JIŽNÍ SÚDÁN	45
<hr/>	
6.1. Historický vývoj	46
6.2. Comprehensive Peace Agreement (CPA)	46
6.3. Referendum, vyhlášení nezávislosti a mezinárodní reakce na něj	47
6.4. Shrnutí	48
7. BUDOUCÍ STATUS QUEBECU A PALESTINY	50
<hr/>	
7.1. Quebec	49
7.1.1. Rozbor rozhodnutí kanadského Nejvyššího soudu	49
7.2. Palestina	51
7.2.1. Status nečlenského pozorovatelského státu OSN	53
7.3. Shrnutí	55
ZÁVĚR	58
<hr/>	
SHRnutí/ SUMMARY	60
SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV/ THE LIST OF KEYWORDS	61
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	62

Úvod

Vznik nových států a jejich zánik není sám o sobě nikterak originální tématem či úplně novou skutečností. Již ve starověku vznikaly první útvary, které vykazovaly základní kritéria státnosti a jež dokonce v pozměněné formě existují dodnes. Postupem času si praxe mezinárodního práva vytvořila základní jednotlivé způsoby určující vznik státu, ale i jeho zánik. Přesto tento institut je natolik významný, že i v dnešním světě je stále aktuální problematikou. Státy neustále vznikají a zanikají. Je to stále živé téma. Ještě donedávna jsme byli svědky vzniku nového státu, který svým vznikem přinejmenším vyvolal rozpaky a dohady jak mezi prostou veřejností, tak mezi odborníky mezinárodního práva.

Se vznikem nových států souvisí také instituty uznání států a práva národů na sebeurčení. Jedná se o instituty, které jsou svou povahou diskutabilními a ve své krajní formě stále nejasnými tématy v mezinárodním právu.

Téma vznik nových států a zánik států jsem si vybral z toho důvodu, že jako občan státu České republiky jsem součástí existence tohoto státního útvaru, jako spousta dalších osob jiných států. Aby se entita stala státem, je zapotřebí vlastního obyvatelstva a dalších splněných kritérií. Opravdu tato kritéria postačí k tomu, že se z entity stane stát? Jakou roli hrají při vzniku státu instituty uznání a práva na sebeurčení? Může stát vzniknout i proti vůli územního suveréna? Je důležitější respektování principu integrity jednoho státu, či práva národu na sebeurčení v tomto státě? Za jakých podmínek vůbec stát vznikne? A jak zanikne?

Výše jsem demonstrativně vyčetl otázky, na které se budu snažit odpovědět. Jak lze vidět, institut vzniku států a zánik států není strohým okruhem, ale naopak se zabývá rozsáhlou problematikou, která v sobě zahrnuje v případě vzniku státu také období před jeho vznikem a po jeho vzniku.

Samotnou práci dělím do dvou částí, do části obecné a části zvláštní. Obecná část se skládá ze čtyř kapitol, ve kterých se snažím osvětlit zejména teoreticky problematiku státu coby subjektu mezinárodního práva související s jeho vznikem a zánikem. Dále se pokouším o hlubší analýzu institutu uznání států a rozpor principu územní celistvosti státu a práva národů na sebeurčení. V posledních dvou kapitolách se zabývám jednotlivými způsoby vzniku a zániku států s konkrétními příklady.

Zvláštní část obsahuje 3 kapitoly. Ve zvláštní části provádím exkurs do vybraných států a entit v dnešním mezinárodním právu, na kterých se snažím aplikovat poznatky z obecné části a navzájem tyto případové studie mezi sebou porovnat. Dopodrobna rozebírám jednostranné vyhlášení nezávislosti Kosova, které se odehrálo proti vůli územního suveréna.

Dále se zabývám vznikem Jižního Súdánu, který vznikl na základě referenda. V poslední kapitole analyzuji otázku, za jakých předpokladů by se entity Quebecu a Palestiny mohly stát státním útvarem.

Ve své diplomové práci používám metody analytické, dedukční, kompilační, interpretační a komparační. V celé práci se pokouším o zkombinování právní teorie a praxe v mezinárodním právu, kdy pracuji převážně s odbornou literaturou a samotnými mezinárodními smlouvami či úmluvami. Nechybí ovšem ani práce s časopisy, internetovými zdroji nebo soudní judikaturou. Zejména ve zvláštní části se pokouším o rozbor, výklad a vzájemnou komparaci právních dokumentů, které představují stěžejní základ pro vznik níže uvedených států.

Část I. – obecná část

1 Stát a mezinárodní právo

Mezinárodní právo je souhrnem právních norem, které regulují vzájemné vztahy rovných států a jiných subjektů a stanoví oprávněné způsoby jejich chování v rámci mezinárodního společenství.¹ V tradičním pojetí mezinárodního práva výlučně státy mohly disponovat mezinárodní subjektivitou, na základě které byly nositelem práv a povinností v rámci mezinárodního práva.

V současné době je tato definice dosti zavádějící. Na mezinárodní scéně vedle států vystupují i další osoby, které disponují mezinárodní subjektivitou. Mezi subjekty mezinárodního práva patří také mezinárodní organizace, zvláštní politické jednotky a jednotlivci. Je zde rozdíl v rozsahu a trvání mezinárodní subjektivity mezi svrchovanými státy a jinými entitami či jednotlivci. Je potřeba si uvědomit, že státy jsou původními originárními subjekty mezinárodního práva, a proto zůstávají hlavními legislatory různých mezinárodních systémů, prostřednictvím kterých se odvíjí mezinárodní subjektivita ostatních aktérů v mezinárodním právu.

Pouze suverénní stát může být subjektem mezinárodního práva. Tato entita musí být právně nezávislá na jiných státních útvarech, kdy není podrobena žádné cizí moci. Suverenita je základním znakem mezinárodní subjektivity.² Jejím projevem se stát stává nepodřízeným subjektem mezinárodního soudního řízení a součástí mezinárodního společenství rovných subjektů, ač v různých mezinárodních organizacích mohou mít některé státy určitá privilegia (právo veta) či výhodu při hlasování.

Je nutné si také připomenout, že entity v podobě povstaleckých hnutí, mezinárodních organizací apod. nejsou státem, i když mají práva a povinnosti vyplývající z mezinárodního práva stejně jako stát, avšak tyto entity jsou odvozeným subjektem mezinárodního práva, které vznikly za určitým mezinárodním účelem. Jako příklad lze uvést Mezinárodní výbor Červeného kříže, který se stal subjektem mezinárodního práva za účelem jeho zásahu při mezinárodních a vnitrostátních ozbrojených konfrontacích.

¹ DAVID, Vladislav, BUREŠ, Pavel, FAIX, Martin, SLADKÝ, Pavel, SVAČEK, Ondřej. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2. Aktualizované a přepracované vydání, Praha: Leges, 2011, s. 75.

² Tamtéž, s. 133.

1.1 Základní kritéria státnosti

Montevidejská konvence³ o právech a povinnostech států z roku 1933 představuje velmi vhodnou formulaci kritérií státnosti, podle které, aby stát byl subjektem mezinárodního práva, musí splňovat čl. 1 této konvence:

„Stát jako subjekt mezinárodního práva by měl mít následující předpoklady:

a) stálá populace

b) vymezené státní území

c) vládu

d) způsobilost vstupovat do mezinárodních vztahů.“

Obdobně formuluje také Rozhodčí komise Evropské konference o Jugoslávii v posudku č. 1, kde stojí: „Stát je obecně definován jako společnost, která se skládá z území a z obyvatelstva, které je předmětem organizované politické moci.“⁴

1.1.1 Stálá populace

Stát coby územní jednotka je tvořen souhrnem jedinců. Všechny tyto osoby na státním území tvoří populaci, která podléhá svrchované moci státu. Každý stát musí mít stálou populaci, vůči které uskutečňuje státní moc.

Stálá populace je nezbytná pro existenci státu, u které je ovšem irelevantní, kolik osob jí tvoří. Také je irelevantní skutečnost, zda všechny osoby jsou státním příslušníkem státu. Státní příslušnost je závislá na státnosti, ne naopak.⁵

Podmínky pro nabytí a ztrátu státní příslušnosti si stát určuje v zásadě sám, kdy v tomto smyslu se vyjádřila i dílčí kodifikační Úmluva o některých otázkách střetů zákonů o státním občanství.⁶ Avšak tato dispozice není v režii státu absolutně, jelikož stát musí dodržovat určitá pravidla mezinárodního práva. Možnost, že jednotlivé státy vnitrostátně upravují podmínky pro nabytí a zánik občanství, vede k nežádoucím jevům. Jedná se o situace, kdy někteří jednotlivci mají vícero státních občanství.⁷

Je to z toho důvodu, že některé státy vycházejí ze zásady *ius sanguinis* nebo ze zásady *ius soli* či dokonce používají systém smíšený. Poslední dobou se státy snaží předcházet těmto

³ *Montevideo Convention on the Rights and Duties of States on 26 December 1933.*

⁴ LAUTERPACHT, Elihu, GREENWOOD, J. Christopher. *International Law Reports*. Grotius Publications Limited, Cambridge, Volume 92, s. 163.

⁵ BROWNLIE, Ian. *Principles of Public in International Law*. Oxford University Press, Oxford, 7th edition, s. 70.

⁶ Konkrétně čl. 1. této úmluvy. Více na: *Convention on certain questions of conflicts of laws on citizenship.*

⁷ ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: C. H. Beck, 1. vydání, 2008, s. 327.

nežádoucím následkům formou různých mezinárodních úmluv, konvencí či dvoustranných smluv.

1.1.2 Vymezené státní území

Jedná se o pojem mezinárodního práva, který vypovídá o vztahu státu k danému území, na kterém realizuje státní moc. Jinak řečeno, státní území je část země podléhající suverénní moci státu. Státní území se skládá ze zemského povrchu, zemského nitra a vzdušného prostoru. Za součást státního území se nepovažují lodě na volném moři a letadla ve vzdušném prostoru nad ním. Kosmické objekty v kosmu, nebeská tělesa ani podmořské kabely spolu s pozemky pod zastupitelskými úřady v zahraničí také nejsou součástí státního území.⁸

Vymezené území je nutný předpoklad k tomu, aby stát mohl existovat, nezáleží na rozloze. Existují tzv. mikrostáty s minimální rozlohou (Vatikán, pouhé 2 km²) nebo státy s rozsáhlým územím, jako je např. Rusko. Stejně tak nezáleží, zda státní území tvoří ucelený celek. Typickým příkladem může být Aljaška, která je po souši oddělena od dalšího území USA, ruská Kaliningradská oblast či španělská území Ceuta a Melilla ležící v Maroku. V praxi se rozlišuje mnoho států, které jsou enklávou jiného svrchovaného státu, např. Lesotho ležící uvnitř hranic JAR.

Existence státu není rovněž dotčena, pokud se o jeho území vede spor s jiným suverénním státem. Nejznámějším příkladem je území Kašmíru, které si nárokují Indie, Pákistán a částečně Čína. Spory o určité území jsou hlavní příčinou válek a vypjatých mezinárodních vztahů mezi státy. Ač stát během sporů o státní území nepřichází o svoji existenci, v některých případech je problematické určit, zda dané sporné území je předpokladem vzniku nového státu či nikoli (problematika Taiwanu).⁹

Státy nabývají území různými prostředky. Aby byla zachována celistvost a svrchovanost jednotlivých států, útočné války jsou zakázány a z toho důvodu lze získat část země prvotně nebo odvozeně.

V tradičním pojetí docházelo k prvotní okupaci území, které nepatřilo žádnému suverénnímu státu a bylo označováno za *terra nullius*. Avšak v dnešní době nemá tento způsob nabytí území žádnou významnější relevanci. Poměrně častým jevem je budování

⁸ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou...*, s. 161.

⁹ MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 4. Opravené a doplněné vydání, Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, 1993, s. 89-90.

umělých ostrovů či umělé vysušování území ve státech jako jsou Nizozemsko, Japonsko nebo Spojené arabské emiráty.¹⁰

Derivativní způsob nabytí území je aktuálním nástrojem, ke kterému nejčastěji dochází formou cese. Zvláštním případem cese je koupě, kdy území je odstoupeno za finanční náhradu (koupě Aljašky a Louisiany). Mezi další případy odvozeného nabytí území patří vedle cese vydržení a přiřknutí území na základě rozhodnutí mezinárodního orgánu.¹¹

1.1.3 Vláda

Vláda je spolu s hlavou státu a ministrem zahraničních věcí důležitým vnitřním orgánem pro mezinárodní styky. Vláda nejenže zastupuje stát navenek, ale primárně je nejvyšším orgánem výkonné moci, který provádí efektivní kontrolu výkonu státní moci na svém území. Mít vlastní vládu je základním kritériem, aby stát existoval. Tento požadavek nemusí být vždy dodržován. V případě, že je vláda zbavena efektivní kontroly v důsledku občanské války, neznamená to, že stát přestane existovat. Nepřestane existovat ani v případě, že by bylo jeho území okupováno nepřátelskými vojsky v době války.

Důležitým mezníkem je skutečnost, že stát nesmí být identifikovatelný s vládou. Pouze stát odpovídá za svá práva a povinnosti v mezinárodním právu, nikoli vláda. Pokud by tomu tak nebylo, s příští očekávanou změnou vlády by došlo k zániku původních závazků státu, popřípadě vyhnutí se odpovědnosti státu za určité předchozí jednání.

Tento princip¹² je ilustrován v případě Tinoco. Frederico Tinoco byl diktátorem Kostariky, kdy jeho vláda uzavřela dohody s obchodními společnostmi z Velké Británie. Po jeho svržení Kostarika vyhlásila neplatnost těchto smluv, které byly sjednány za Tinocovy vlády. Velká Británie protestovala a dožadovala se odškodnění v mezinárodní arbitráži, kterou nakonec prohrála. Fakt, že režim za Frederica Tinoca nebyl v souladu s ústavou Kostariky, se nepovažoval za podstatný.

1.1.4 Způsobnost vstupovat do mezinárodních vztahů

Teorie práva a státovědy obecně uvádějí tři základní prvky státnosti, avšak jedná se pouze o projev vnitrostátní. K mezinárodnímu projevu je potřeba vnějšího projevu a také jeho mocenského prosazení se, které je nezbytné, aby se stát na mezinárodním poli prosadil.¹³

¹⁰ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK, *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 162.

¹¹ Tamtéž.

¹² AKEHURST, Michael. *A Modern Introduction to International Law*. 6th edition, London: Unwin Hyman, 1987, s. 57.

¹³ ČEPELKA, ŠTURMA. *Mezinárodní právo...*, s. 52-53.

Malenovský ve své publikaci uvádí, že se jeví jako praktické trvat na tomto čtvrtém předpokladu státnosti. Útvary, které nemají způsobilost vstupovat do mezinárodních vztahů, nelze považovat za subjekty mezinárodního práva.¹⁴

Toto tvrzení je ovšem chybné, jelikož nelze říci, že útvar není státem jenom proto, že nemůže vstupovat do mezinárodních vztahů coby subjekt mezinárodního práva. K tomuto názoru se přiklání James Crawford, který označil způsobilost vstupovat do mezinárodních vztahů za důsledek státnosti, nikoli za jeho kritérium. Závisí pouze na jednotlivých státech, zda budou mít způsobilost vstupovat do mezinárodních vztahů. Tato schopnost vstupovat do vztahů s jinými státy je požadavkem silné vlády a nezávislosti dané entity.¹⁵

1.2 Posouzení montevidejských kritérií dle Crawforda

James Crawford výše uvedená kritéria státnosti zpochybňuje. Montevidejská kritéria byla v podstatě založena na principu efektivity. Ačkoli efektivita se stala právním požadavkem státnosti, ve skutečnosti tomu tak není. Jako příklady lze uvést entity, které splňovaly tuto efektivitu, avšak státem se nestaly – Taiwan nebo Severokyperská republika. Na druhou stranu subjekty, které nespĺňovaly kritéria, a tedy ani onu efektivitu, se nadále považovaly za státy, např. Československo v období protiprávní anexe v letech 1936 – 1940. Tvrzení, že státnost se musí ztotožňovat s efektivitou, je podle praxe nepravdivé.¹⁶

V případě, že entita disponuje efektivní vládou, neznamená to, že se jedná o stát. Tato situace může nastat, jestliže daný subjekt je založen v rozporu se zásadou práva na sebeurčení národu, kdy se zakazuje dle Charty OSN použití vojenské síly vyjma práva na sebeobranu. Nicméně z pohledu praxe byla vojenská intervence přijata za účelem podpory na sebeurčení v souvislosti s dekolonizací či humanitárního zásahu Severoatlantické aliance v Kosovu.¹⁷

Právo na sebeurčení je aspektem lidských práv, avšak v moderní praxi neexistuje žádný náznak toho, že státnost je požadavkem dodržování lidských práv. Je mnoho případů, kdy vlády jednotlivých států porušují lidská práva bez možnosti řešení otázky, zdali takový

¹⁴ MALENOVSKÝ. *Mezinárodní právo veřejné a poměr...*, s. 94-95.

¹⁵ CRAWFORD, James. *State*. [online]. Max Planck Encyclopedia of Public International Law [cit. 28. října 2012]. Dostupné na <http://www.mpepil.com/subscriber_article?script=yes&id=/epil/entries/law-9780199231690-e1473&recno=94&searchType=Quick&query=Crawford>.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Tamtéž.

stát se má považovat za stát. Na základě tohoto chování jim sice vznikne mezinárodní odpovědnost, avšak neztrácejí status státu.¹⁸

¹⁸ CRAWFORD, James. *State*. [online]. Max Planck Encyclopedia of Public International Law [cit. 28. října 2012]. Dostupné na <http://www.mpepil.com/subscriber_article?script=yes&id=/epil/entries/law-9780199231690-e1473&recno=94&searchType=Quick&query=Crawford>.

2 Problematika uznání státu a práva na sebeurčení

2.1 Teorie uznání státu

Způsobnost státu vstupovat do mezinárodních vztahů dle čl. 1 Montevidejské konvence může souviset s institutem uznání státu. Uznání subjektu za stát neznamena pouze to, že tento subjekt splnil požadované kritéria, ale také mu tento institut dovoluje některé výsady k těm zemím, které jej uznaly.

Ještě na začátku 18. století institut uznání státu neměl žádný významnější vliv pro právo národů. Jeho účel byl jasný, jelikož suverenita vycházela z nejvyšší moci na určitém území, aniž by došlo k uznání této suverenity jinými státy či monarchy. V 19. století bylo praxí zaměřit se na samotný akt uznání státu než na problém zabývající se samotnými pravidly určujícími status či kompetence různých státních složek.¹⁹

V dnešním mezinárodním právu se uznání stalo hodně důležitým tématem, zejména z jeho výsledků, kdy vlády existujících států se pokoušejí reagovat na určité změny ve světovém společenství. Jestliže těsně před 2. sv. válkou existovalo přibližně 75 státních útvarů, v roce 2005 jich bylo téměř 200.²⁰

Uznáním se rozumí směs politických a právních prvků, které nemohou být od sebe odděleny. Pokud se uznává určitý stát, tento stát bude více ovlivněn politickými důvody než důvody právními, avšak tyto politické akty budou mít právní důsledky na mezinárodní úrovni.²¹ To znamená, že nově uznaný stát získá významné postavení v mezinárodním právu, které by za jiných okolností neměl, ačkoli již se jedná o subjekt mezinárodního práva s právy a povinnostmi, a to od svého samotného vzniku.

Je dnes institut uznání státu povinným aspektem v mezinárodním právu? Lauterpacht s Guggenheimem jsou názoru, že uznání má konstitutivní účinek, který vytváří povinnost stát uznat. Naopak Brownlie tvrdí, že uznání je volitelný a politický akt, a proto není povinností stát uznávat.²²

2.1.1 Konstitutivní a deklaratorní teorie

Představme si, že existuje určitá entita, která fakticky naplňuje všechna kritéria státnosti (viz výše), avšak k jejímu uznání ostatními státy dosud z nějakého důvodu nedošlo. Je otázkou, zda tato entita bude státem, či nikoli. Takovým příkladem může být Makedonie.

¹⁹ CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law*. Clarendon Press, Oxford, 2006, s. 12-14.

²⁰ Tamtéž, s. 4.

²¹ AKEHURST. *A Modern Introduction...*, s. 57.

²² BROWNLIE. *Principles of Public...*, s. 71.

Makedonie po právní stránce naplňuje předpoklad státu, avšak Řeckem stále nebyla uznána.²³ Znamená tato skutečnost, že Makedonie neexistuje, nemá žádná práva?

Tato nejistota vede ke sporu mezi zastánci konstitutivní teorie a teorie deklaratorní. Prostřednictvím konstitutivní teorie, vláda nebo stát nemohou existovat za účelem mezinárodního práva do té doby, dokud nebudou uznáni jinými existujícími státy. Tedy, aby stát mohl formálně existovat, je zapotřebí jeho uznání na poli mezinárodním. Opakem konstitutivní teorie je teorie deklaratorní, kdy uznání nemá právní účinky. Existence státu je čistě faktická věc, samotné uznání je pouhé potvrzení tohoto stavu.

Konstitutivní teorie se často užívala během 19. století, kdy mnoho států mohlo vstoupit do mezinárodní organizace nebo „klubu“ pouze v případě, jestliže byly zvoleny ostatními státy a tato volba měla formu uznání. Dokonce i dnes uznání čas od času mívá čistě konstitutivní účinek. Jestliže stát, který vznikne v rozporu s mezinárodním právem, tak nevykazuje právní existenci do doby jeho uznání.²⁴

Sørensen je přesvědčen o tom, že je potřeba klást důraz na uznání státnosti jinými aktéry mezinárodního práva diplomatickým způsobem bez ponechání možnosti, aby byly naplněny některé základní aspekty státu.²⁵ A je to celkem logické. Pouze státy, které vykazují vnější suverenitu, a tedy disponují právní subjektivitou, ji mohou předat jinému státu.

Odpůrci ovšem namítají skutečnost, že pokud se vycházelo pouze z konstitutivní teorie, celé rozhodnutí by bylo v politické rovině, právní principy by byly zcela irelevantní. James Crawford tvrdí, že entita není státem, protože je uznávána, ale je uznávána z toho důvodu, že je státem.²⁶ To znamená, že institut státu nevytváří stát, pouze stát předpokládá. Tato teorie vychází z principu, že daný stát naplnil veškeré právní zásady, které jsou potřeba, aby stát fakticky existoval. Jednoduše řečeno, uznávající stát poukazuje na skutečnost, že s uznávaným státem chce navázat jednání na mezinárodní úrovni, neuznává jeho faktický stav.

Pro deklaratorní přístup hovoří i čl. 3 Montevidejské konvence, který říká: „*Politická existence státu je nezávislá na uznání jiných.*“²⁷

Konstitutivní ani deklaratorní teorie v dnešním mezinárodním právu sama o sobě neobstojí. Problémem je totiž skutečnost, že mezinárodní právo nereguluje právními normami to, který z těchto dvou principů by měl mít přednost, popř. určit, kterého principu se užije

²³ CRAWFORD. *The Creation of States...*, s. 20-22.

²⁴ AKEHURST. *A Modern Introduction...*, s. 59.

²⁵ SØRENSEN, Georg. *Stát a mezinárodní vztahy*. Praha, Portál, 2005, s. 172.

²⁶ CRAWFORD. *The Creation of States...*, s. 93.

²⁷ *Montevideo Convention on the Rights and Duties of States on 26 December 1933.*

vždy. Navíc, uznání státu se považuje za dobrovolný akt daného státu, záleží pouze na něm, zda nově vzniklý stát uzná či nikoli, bez žádného právního postihu či důsledku. Absence těchto konkrétních pravidel v mezinárodním právu vytváří určitou nestabilitu a nejistotu při vzniku státu a jeho následného uznání.

2.1.2 Skutečný charakter uznání

Soudobé mezinárodní právo je postaveno na existenci suverénních států, které jsou hlavními nositeli práv a povinností, ale také tvůrci mezinárodních právních norem. Ač se zdá, že mezinárodní právo vytváří jednotný druh právního řádu, není tomu tak.²⁸ Jedná se o právo, které upravuje soužití těchto suverénních celků, kdy hrozí vytvoření prostoru pro odlišný postoj a nejednotnost států vůči doktrínám mezinárodního práva. Z toho důvodu bylo potřeba objasnit i samotný charakter uznání po vzniku státu, aby nedocházelo k jakýmkoliv pochybnostem.

Z literatury je však více než jasné, že tento úkol splněn nebyl. Samotné kategorizování na konstitutivní a deklaratorní teorii bylo chybou a vyvolalo daleko větší zmatek v orientování se v tomto tématu. Ačkoli teorie mezinárodního práva vychází z požadavku, že existence nového státu je otázkou fakticity, potenciálním problémem bude zjistit, zda požadavek efektivity vůbec existuje.²⁹

Další nejasnost, která se váže na deklaratorní přístup, je otázka sebeurčení národů. Právo na sebeurčení národů zasahuje proti zásadám ochrany celistvosti území a integrity státu. Naopak konstitutivní účinek nahrazuje faktický stav politickým výkonem, kdy jednotlivé svrchované státy budou uznávat jenom ty státy, u kterých si budou chtít vytvořit patřičný mocenský vliv a jen tehdy, pokud tento akt podpoří jejich národní zájmy a cíle. Někteří autoři se pokoušeli zkombinovat obě teorie, což ovšem vedlo ke stejnému výsledku jako jejich kategorizace.

Z čl. 18 odst. 2 Charty OSN vyplývá, že: „*O důležitých otázkách rozhoduje Valné shromáždění dvoutřetinovou většinou členů přítomných a hlasujících. K těmto otázkám patří: doporučení týkající se udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, volba nestálých členů Rady bezpečnosti, volba členů Hospodářské a sociální rady, volba členů Poručenské rady podle odstavce 1c článku 86, přijímání nových členů do Organizace spojených národů (...)*“³⁰

²⁸ SCHEU, Harald Christian. Vznik nového státu a jeho uznání v mezinárodním právu. *Mezinárodní politika*, 2004, roč. 28, č. 4, s. 4.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ *Charta OSN*.

Dnešní praxe vychází ze skutečnosti, že pokud je stát uznán za nového člena Organizace spojených národů, je obecně mezinárodně uznán. Na druhou stranu tato skutečnost nevytváří mezinárodně právní precedens, jelikož od těch států, které jsou sice členy OSN, ale hlasovaly proti přijetí, nebo se zdržely hlasování, se nevyžaduje, aby nového člena OSN musely povinně uznat za stát.³¹

Shrne-li se vše, co se zde dosud sepsalo, tak obecná teorie mezinárodního práva podporuje deklaratorní přístup, odmítá výlučné použití konstitutivního přístupu, avšak konstitutivní přístup chrání důležité zásady mezinárodního práva a zájmy již vzniklých suverénních států. Je zde očividná kontradikce, která je bohužel následkem systematického vývoje mezinárodního práva, které neustále musí reagovat na vývoj společnosti uvnitř národů. Každý případ se musí posuzovat jednotlivě a za konkrétních okolností.

Z výše uvedeného vyplývá tvrzení, že entita, která fakticky splňuje podmínky státnosti, není závislá na uznání jiných státních entit. To ovšem neznamená, že institut uznání je irelevantní, jelikož mívá politický efekt hlavně v případech, kdy je potřeba rozhodnout o nejasnosti jejího právního statusu.

2.2 Právo na sebeurčení národů

Právo na sebeurčení národů patří vedle uznání státu mezi důležité procesy vedoucí ke vzniku nového státu. Jestliže se chceme zabývat jednotlivými způsoby vzniku státu, je žádoucí, abychom si vymezili i tento institut mezinárodního práva.

Právo na sebeurčení vychází z Charty OSN³², konkrétně čl. 1, odst. 2, který stanoví: „rozvíjet mezi národy přátelské vztahy, založené na úctě k zásadě rovnoprávnosti a sebeurčení národů, a činit jiná vhodná opatření k posílení světového míru“ a dále čl. 55 Charty: „(...) založené na úctě k zásadě rovnoprávnosti a sebeurčení národů (...)“ Tedy Charta OSN dvakrát vyzývá k respektování této zásady na mezinárodní úrovni.³³

Od doby, kdy americký prezident Wilson představil tento princip světu a později jej uvedl do praxe, stal se pro mnohé jak nadějí, tak i nepříjemným problémem. Jeho problematika vychází z několika faktorů.³⁴

³¹ RAIČ, David. *Statehood and the Law of Self-Determination*. The Hague: Kluwer Law International, 2002, s. 441-443.

³² *Charta OSN*.

³³ BOKOR-SZEGÖ, Hanna. *New States and International Law*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1970, s. 12-13.

³⁴ *Self-Determination* [online]. Encyclopedia Britannica [cit. 25. Října 2012]. Dostupné na <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/533380/self-determination>>.

1. Pojem sebeurčení národů je velmi obecný. Nikde není psána přesná definice, která by charakterizovala tento pojem. Je otázkou, jaké konkrétní kroky jsou potřeba, aby právo na sebeurčení mohlo být aplikováno.
2. Mezinárodní právo také nezná pojem národ. Nelze jednoznačně určit, že některá skupinka lidí tvoří národ a některá nikoli. V praxi bude záležet na představivosti jednotlivých států.³⁵
3. Jde o očividnou kolizi mezi právem na sebeurčení a právem na ochranu územní integrity státu. Pokud určitá menšina bude usilovat o právo na sebeurčení na území suverénního státu, jež spadá pod jeho jurisdikci, legislativu a výkonnou moc, stát bude tuto záležitost považovat za interní problém spadající výlučně do jeho působnosti bez nároku jakéhokoliv vnějšího zásahu. Právě vnější zásah je důležitou oporou pro právo národa na sebeurčení.³⁶

Organizace spojených národů rozděluje závislé státy na dvě kategorie: protektorátní území a kolonie. Pro kolonie byly revoluční právně nezávislé akty³⁷ Valného shromáždění, které proklamovaly právo národů zbavit se koloniální nadvlády. Toto právo se stalo nedílnou součástí mezinárodního práva, která odstartovala rozsáhlý dekolonizační boom v Africe a v Asii. Právo spočívalo na skutečnosti, že nadvláda koloniálních velmocí nad koloniemi je aktem odporující mezinárodnímu právu a každá z těchto kolonií měla právo na nezávislost.³⁸

2.2.1 Princip územní integrity

Princip územní integrity se považuje za protipól práva na sebeurčení. Je principem státního území, který spočívá k ochraně státu před různými separatistickými tendencemi a svévolnými změnami státních hranic. Princip územní integrity je zmíněn v Helsinském závěrečném aktu, ve kterém je stanoveno, že „*zúčastněné státy budou respektovat princip integrity státního území ostatních zúčastněných států*“.³⁹

³⁵ *Národ* znamená společenství. Jedná se obecně o společenství lidí, kteří si uvědomují společné tradice, zvyklosti, kulturu, území či jazyk. Pojetí národa vzniklo během francouzské revoluce, kdy země, která patřila králi, začala patřit národu Francouzů. Proběhla zde transformace, na základě které loajalitu koruny převzal národ. Avšak pojetí národa je samo o sobě problematické, nelze jej totiž zgeneralizovat do jedné definice. Absence konkrétní definice nám brání určit, které etnikum se stává národem a které ne.

³⁶ Jako příklad lze uvést bývalou Jugoslávii. Při jejím rozpadu Rusko podporovalo v právu na sebeurčení Srbsko, Itálie s Německem zase Chorvatsko.

³⁷ Jedná se o *Deklarace o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům* (1960) a *Deklarace zásad mezinárodního práva upravujících mírové, přátelské vztahy a spolupráci mezi všemi státy* (1970).

³⁸ MALENOVSKÝ. *Mezinárodní právo veřejné a poměr...*, s. 104.

³⁹ *Helsinki final act* [online], Hellenic Resources Network [cit. 26. října 2012]. Dostupné na <<http://www.hri.org/docs/Helsinki75.html>>.

Současné mezinárodní právo nejen vyžaduje, ale také upřednostňuje požadavek zachování územní celistvosti existujících států před výkonem práva na sebeurčení ve formě odtržení. Nejen, že neexistuje dostatečný počet precedentů, které by opravňovaly tento výkon, ale také v této otázce se v roce 1921 vyjádřila mezinárodní právní komise Společnosti národů v případě odtržení Åalandských ostrovů.⁴⁰

Åalandy, finsky Ahvenanmaa, jsou malé a většinou neobydlené ostrovy, které dnes tvoří rozsáhlou autonomní správní oblast Finska (mají vlastní parlament, státní vlajku)⁴¹, avšak kulturně se řadí ke Švédsku. V roce 1917 Finsko vyhlásilo státní nezávislost a o tu usilovali také Åalandané, avšak komise se vyslovila v tom duchu, že pouze předpoklad, že daná menšina si přeje připojit k části jiného státu z důvodu jazykového či náboženského, ještě nezakládá důvod pro jeho odtržení a připojení k této části.

Tuto myšlenku podpořil i samotný text Deklarace Valného shromáždění z roku 1970, kdy z něj vychází závěr, že mezinárodní právo nepojímá právo na odtržení jako nárok práva na sebeurčení. Pokud stát plně respektuje práva obyvatelstva a neporušuje tak mezinárodní právo, jednostranné odtržení v zásadě nepřipouští.⁴²

Zajímavou záležitostí se nám může jevit střet mocensko-politického zájmu a práva národa na sebeurčení. Dnes se setkáváme s mnoha případy, kdy jednotlivé státy rozhodují na základě toho, jak moc velký prospěch by z toho získaly v mezinárodní politice.

Ukázkovým příkladem je politika Ruska. Rusko nekompromisním zásahem a všemi dostupnými prostředky potlačilo jakékoliv náznaky práva Čečenska na sebeurčení.⁴³ Argumentace Ruska vycházela z toho, že se jedná o interní záležitost Ruska coby svrchovaného suverénního státu a zachování jeho integrity a územní celistvosti. Kreml dokonce tento zásah Ruska označil za nutný, jelikož byl namířen proti „teroristům“. Překvapivě opačný postoj Kreml zaujal v otázce na sebeurčení národa týkajících se menšin na území Gruzie, konkrétně se jedná o části Jižní Osetie a Abcházie. Jižní Osetie a Abcházie se formálně nadále považují dle mezinárodního práva za nedílnou součást Gruzie, avšak Rusko

⁴⁰ K letošnému roku 2012 jsou Åalandy opět o něco blíže k vytvoření nezávislosti. Je tomu tak proto, že uspěly s registrací národní domény .ax (předtím užívaly doménu .fi) a národní domény jsou vyhrazeny jen pro jednotlivé státy, více na: MACH, Petr. *Doména jako symbol národní nezávislosti* [online]. Virtually, 28. ledna 2010 [cit. 26. října 2012]. Dostupné na < <http://virtually.cz/archiv.php?art=13831>>.

⁴¹ WILLIAM, Davis. *Helsinki a jižní Finsko*. Berlitz, 1998, s. 58-60.

⁴² MALENOVSKÝ. *Mezinárodní právo veřejné a poměr...*, s. 105.

⁴³ *Valné shromáždění – právo národa na sebeurčení* [online]. Studentsummit [cit. 27. října 2012]. Dostupné na < http://www.studentsummit.cz/data/1292020279546BGR_GA_pravo_naroda.pdf>.

je uznalo za nově vzniklé státy⁴⁴ a dokonce jim přispělo vojenskou pomocí pod hlavičkou, že je zde potřeba chránit ruskou menšinu před agresorem z Gruzie.

Není pochyb o tom, že jednání Ruska je důležitou zásadou, které vytváří dogma, že státy jsou primárním aktérem soudobých mezinárodních vztahů. V kauze Čečensko podniklo Rusko důrazné kroky k ochraně svého území, avšak v případě Jižní Osetie a Abcházie je podpořilo právo na sebeurčení, které je jistě v souladu s jeho centrální mocenskou politikou ve světě. Nejen samotná pravidla mezinárodního práva, ale také vliv jednotlivých států je významným mezníkem pro sebeurčení národů a vznik nových států.

⁴⁴ Rada bezpečnosti OSN přijala rezoluci č. 1808, ve které potvrzuje závazek všech členských států respektovat územní suverenitu, nezávislost a územní celistvost Gruzie. Mimo Ruska uznaly Jižní Osetii a Abcházii ještě Venezuela, Nikaragua a Nauru.

3 Jednotlivé způsoby vzniku států

Jednotlivé způsoby vzniku států nejsou obecným mezinárodním právem upraveny, nicméně nové státy vznikají obvykle těmito způsoby: spojením, rozdělením a odštěpením. Nesmí se opomenout také prvotní okupace coby způsob vzniku státu, která však v dnešní době je již prakticky nemožná.⁴⁵

3.1 Prvotní okupace

Jelikož tento způsob vzniku státu není v dnešním obecném mezinárodním právu relevantní, pouze ve zkratce si jej zcharakterizujeme.

O prvotní okupaci se jedná, jestliže dochází k tzv. zabírání neobsazeného území – *terra nullius*. Stát mohl vzniknout pouze v případě, že území nepatřilo žádnému státu. K okupaci území docházelo v období koloniální politiky, kdy si tato území rozdělovaly koloniální velmoci (v zásadě západní evropské státy).

Aby území bylo obsazené, musí být pod efektivní kontrolou. V 16. století, kdy bylo objeveno mnoho neokupovaných oblastí, byla efektivní kontrola interpretována velmi liberálně. Ve skutečnosti pouhý objev území dával právo státu k jeho následné okupaci. Avšak i dnes je efektivní kontrola relativní pojem, jelikož se liší v závislosti na povaze okupovaného území. Pro představu – je o mnoho jednodušší vytvořit kontrolu nad neobydleným územím než nad územím, který je obydlen původními kmeny.⁴⁶

Mezi klasické případy vzniku státu prvotním osídlením patří dle Potočného a Ondřeje Libérie. Svobodný stát Kongo je zas příkladem prvotní okupace dle Crawforda.

3.1.1 Libérie a Svobodný stát Kongo

Libérie neboli země svobody je nejstarší republikou v Africe. Byla založena za pomoci americké koloniální společnosti, která pomáhala bývalým americkým otrokům usadit se na tomto území. Název Libérie získává v roce 1824, kdy hlavním městem se stává Monrovia. Obyvatelé Libérie se obávali koloniálních mocenských choutek Velké Británie, a proto roku 1847 vyhlásili nezávislost, kdy prezidentského úřadu se chopil Joseph Roberts.⁴⁷

Nynější Demokratická republika Kongo se v koloniálním období nazývala Svobodný stát Kongo, kdy se fakticky jednalo o osobní državu belgického krále Leopolda II. Jeho režim,

⁴⁵ POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné. Zvláštní část. 6. Doplněné a rozšířené vydání*, Praha: C. H. Beck, 2011, s. 23.

⁴⁶ AKEHURST. *A Modern Introduction...*, s. 107.

⁴⁷ *Liberia* [online]. Encyclopedia Britannica [cit. 28. října 2012]. Dostupné na <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/339254/Liberia>>.

který byl zaměřen pouze na rabování přírodních zdrojů, se vyznačoval nevídanou brutalitou. Následkem jeho režimu bylo přes 10 milionů mrtvých obyvatel, což mělo za význam nucené přenechání území belgickému parlamentu. V období područí belgického státu se podmínky výrazně zlepšily, avšak v roce 1960 se osamostatnila pod názvem Republika Kongo, později Demokratická republika Kongo.⁴⁸

3.2 Spojení

Nový stát vzniká také fúzí dvou již existujících svrchovaných států. Tento způsob byl obvyklý ve 20. století a dříve, zejména v období po první světové válce nebo v období, kdy došlo k vytvoření západního a východního bloku ve světě. Je potřeba zdůraznit, že fúzí dvou či více států sice dochází ke vzniku nové unitární státní entity, ale také mohou vznikat státy, které svou povahou budou označovány za federace nebo konfederace. V minulosti se navíc rozvíjely státní útvary ve formě personální a reálné unie.

Zvláštním uskupením v dnešním mezinárodním právu tvoří Commonwealth of Nations (dnes vžitý název pouze Commonwealth). Jedná se o dobrovolné sdružení Velké Británie a jejich bývalých kolonií. Tyto státy jsou nezávislé, avšak formální hlavou státu je britská královna Alžběta II. Commonwealth není ani federací, ani konfederací. Jedná se o pozoruhodnou organizaci, která zůstává hlavní silou pro změny v dnešním světě.⁴⁹

3.2.1 Exkurs vybraných států

Československou republiku řadíme mezi zajímavou ukázkou vzniku nového státu. Tato zvláštnost vychází ze skutečnosti, že vznik Československa je obtížné zařadit do jednotlivých způsobů. Primárním důsledkem vzniku Československa byl rozpad bývalého Rakouska-Uherska, jež mívalo podobu reálné unie. Na druhou stranu dalším důsledkem vzniku tohoto státu byl vznik myšlenky společného národa Čechů a Slováků, kdy došlo ke spojení dvou svrchovaných suverénních států a vytvoření jednotného státu ve formě federace.⁵⁰

David ve své učebnici uvádí vznik Jemenské republiky, kdy v roce 1990 došlo ke spojení severního Jemenu (Jemenské arabské republiky) a jižního Jemenu (Jemenské lidově

⁴⁸ ZÁHORÍK, Jan. Cesta ke vzniku svobodného konžského státu. *Historický obzor*, 2012, roč. 23, č. 3-4, s. 82-88.

⁴⁹ *About the Commonwealth* [online]. The British Monarchy [cit. 28. října 2012]. Dostupné na <<http://www.royal.gov.uk/MonarchAndCommonwealth/TheCommonwealth/TheCommonwealth.aspx>>

⁵⁰ SUPPAN, Arnold, SKŘIVAN, Aleš. Národní stát a národní menšina na konci 20. století. *Historický obzor*, 1994, č. 5-6, s. 131-133.

demokratické republiky) v jednotný stát. Dnes je Jemenská republika dle ústavy pluralitní republika s více politickými stranami.

Co se týče konfederace, vedle Rusobelie existovala v letech 1982 až 1989 konfederace Senegalu a Gambie, jež se nazývala Senegambie. Pohnutkou pro její vznik byla potenciální nestabilita v Gambii, která představovala pro Senegal určitou hrozbu. Roku 1981 v Gambii proběhlo lidové povstání, kdy tehdejší prezident požádal senegalskou vládu o vojenskou pomoc. Intervence ze strany Senegalu pomohla povstání potlačit a myšlenkově sblížit obě země. Na základě mezinárodní smlouvy došlo k vytvoření společné armády a zákonodárného sboru. Avšak postupem času se gambijská vláda začala obávat, že ve spojení s velkým Senegalem by mohla přijít o svou vlastní národní identitu. I samotná politika vzájemné vojenské pomoci byla na ústupu, a proto roku 1989 se konfederace přeměnila na celní unii.⁵¹

Z historie známe reálnou unii Rakouska-Uherska. Rakousko-Uhersko vzniklo na základě rakousko-uherského vyrovnání, kdy se Habsburkové po porážce s Pruskem obávali povstání v Uhrách. Samotná unie vznikla v roce 1869 a zahrnovala země Předlitavska a Zalitavska.

3.3 Rozdělení a secese

Způsob rozdělení a secese je nutno od sebe rozlišovat. K rozdělení státu dochází, jestliže původní stát bude rozdělen na dva nebo více nových států, které se stanou novými subjekty mezinárodního práva. Na rozdíl od secese u rozdělení dochází k zániku původního státu a nezůstane po něm žádná část, žádná entita. V některých případech může dojít ke komplikovanějšímu rozdělení, ve kterých dochází k situaci, že v sobě obsahuje jak způsob odštěpení, tak způsob rozdělení. Například u rozpadu Rakouska-Uherska došlo ke vzniku mnoha států. Její dualistický charakter v podobě reálné unie nám přinesl dva nové samostatné státy Rakousko a Maďarsko, které vznikly rozdělením. Ostatní státy jako Polsko, Československo vznikly odštěpením.⁵²

Secese neboli odštěpení nastává v případě, kdy část území se odtrhne od svého původního útvaru a vytvoří nový státní celek prohlášením nezávislosti. Ve skutečnosti dojde k vytvoření státu bez náležitosti nutného souhlasu územního suveréna, od kterého se

⁵¹ *Senegambia Confederation* [online]. WikipediA [cit. 29. října 2012]. Dostupné na <http://en.wikipedia.org/wiki/Senegambia_Confederation?oldid=200751758>.

⁵² POTOČNÝ, ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 23.

odtrhuje.⁵³ Z toho však pramení mnoho otázek zahrnující od legality jeho odštěpení, splnění jednotlivých kritérií států, jeho mezinárodní uznání či postoj původního suveréna. Dá se říci, že secese dle dnešního obecného mezinárodního práva je nejproblematictější, avšak v poslední době také nejčastějším pokusem o jeho provedení.

Nutno podotknout, že čas od času je velmi obtížné určit, zdali se jedná o případ rozdělení, či secese. Vznik České republiky a Slovenské republiky je v učebnicích charakterizován jako příklad rozdělení kdysi společného státu Československo, avšak někteří autoři inklinují k názoru, že se jednalo o konsensuální secesi, kdy obě strany souhlasily s odtržením Slovenska z československé národnosti.⁵⁴

Dle Crawforda měla secese jiný význam, než jak ji známe dnes. Před rokem 1945 mezinárodní společenství ochotně uznávalo jednotlivá odtržení od svých původních suverénů. Skupina, která získala efektivní kontrolu nad určitým územím a vyhlásila nezávislost, byla mezinárodně uznávána jako legitimní vláda nového státu.⁵⁵ Ne vždy však byl původní suverén při průběhu tohoto procesu umírněný. V případě nesouhlasu mohl využít všech dostupných prostředků k potlačení zamýšlené secese, tedy použití síly a zbraní. Jestliže došlo k ozbrojenému střetu mezi územním suverénem a skupinou separatistů, mezinárodní právo zajišťovalo neutralitu třetích států.⁵⁶

Po roce 1945 mezinárodní společenství již netolerovalo uznávání separatistických tendencí, pokud to bylo proti vůli územního suveréna. Zásada územní integrity a zachování jeho celistvosti nabyla na mezinárodním významu, ačkoli je secese právně neutrální a není výslovně v mezinárodním právu zakázána.⁵⁷

S touto neochotou se setkal například stát Bangladéše, který přes odpor Pákistánu byl přijat do Organizace spojených národů až roku 1974, ačkoli svou žádost o vstup prezentoval již v roce 1972.⁵⁸ Patřičnou smůlu měly entity typu Čečenska či Somalilandu, které usilovaly o jednostranné odtržení bez souhlasu vlády dotyčného státu, a státy se tak nestaly.

V případě Bangladéše se konkrétně jednalo o tzv. *remedial secession* (nápravná secese), která vychází ze zásady *ubi jus ibi remedium*. Tímto termínem se má na mysli možnost odtržení v případě odepření práva na sebeurčení národa, který se chce osamostatnit a je vůči němu uplatňován represivní režim v podobě porušování lidských práv. Tomuschat

⁵³ Vienna Convention on Succession of States in Respect of Treaties on 1978.

⁵⁴ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK. *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 157.

⁵⁵ CRAWFORD. *The Creation of States...*, s. 306.

⁵⁶ MAREK, Krystyna. *Identity and continuity of states in public international law*, University of Geneva, 1954, s. 51-55.

⁵⁷ CRAWFORD. *The Creation of States...*, s. 122.

⁵⁸ Tamtéž, s. 393.

tvrdí: „*Jestliže mezinárodní právo zůstává věrné svým premisám, musí dát obětem násilí lék ke zhojení všech ran.*“⁵⁹

O tomto způsobu secese se začalo znovu hovořit v momentě, kdy se Kosovo stalo státem a jeho status řešil Mezinárodní soudní dvůr.

Podle převažujících výkladů mezinárodního práva neexistuje úprava, která by přiznávala právo na jednostranné prohlášení nezávislosti, pouze právo na plnou autonomii, a proto se jeví způsob jednostranné secese jako značně problematický.⁶⁰ Jinými slovy neexistuje právní norma, která by jednostrannou secesi jak dovolovala, tak zakazovala.

Jestliže praxe nynějšího mezinárodního práva nepodporuje způsob vzniku státu jednostranným odtržením, vytváří naopak prostor pro užití konsensuálního odtržení. Konsensuální secese je v dnešní době žádanějším způsobem vzniku nového státu, než secese jednostranná. Výhodou této secese je výsledek sjednané dohody mezi mateřským původním státem a potenciálním novým státem. Tímto způsobem se odtrhlo např. Norsko od Švédska či Jižní Súdán od Súdánu. Možnost prosazení konsensuální teorie podporuje také rozhodnutí Nejvyššího soudu v Kanadě v souvislosti s možným budoucím odtržením Quebecu od zbytku Kanady.⁶¹

Bezpochyby tato secese bude oprávněná, budou-li mít jednotlivé státy tento způsob uzákoněný ve svých ústavách. Etiopie je v současné době jedním z mála států, jenž se secesí formálně počítá.⁶²

V dnešní době usiluje o dosažení konsensuální secese Skotsko, které nedávno uzavřelo s centrální vládou Velké Británie smlouvu o možném odštěpení v případě, že vůle skotského lidu projeví souhlas s tímto odtržením v referendu.⁶³

V mezinárodním právu dále rozlišujeme secesi, za které dochází k obnovení původního stavu, a to v případě např. pobaltských republik. Pobaltské státy byly samostatnými státy během meziválečného období, avšak v roce 1940 byly násilně připojeny k Sovětskému svazu. Důležitým faktorem bylo, že většina třetích států výslovně neuznala

⁵⁹ TOMUSCHAT, Christian. *Self-determination in a post-colonial world*. The Modern Law of Self-Determination, The Hague, Martinus Nijhoff, 1993, s. 7.

⁶⁰ ŠTĚPANOVSKÝ. Mezinárodněprávní aspekty nezávislosti Kosova. *Mezinárodní politika*, 2008, roč. 32, č. 3, s. 19.

⁶¹ *Secession* [online]. Stanford Encyclopædia of Philosophy, 11 January 2007 [cit. 16. prosince 2012]. Dostupné na <<http://plato.stanford.edu/entries/secession/>>.

⁶² RAIC, David. *Statehood and the Law...*, s. 314.

⁶³ *Británie umožní odtržení Skotska, referendum bude napřesrok* [online]. Deník referendum svět, 16. října 2012 [cit. 16. prosince 2012]. Dostupné na <<http://www.denikreferendum.cz/clanek/14146-britanie-umozni-odtrzeni-skotska-referendum-bude-napresrok>>.

zánik těchto států a předpokládala nadále jejich existenci. Státy zdůrazňovaly, že nezávislost pobaltských států byla protiprávně potlačena a mají právo na své sebeurčení.⁶⁴

3.3.1 Eritrea a Somaliland

Jak Eritrea, tak Somaliland⁶⁵ jsou bývalé italské kolonie. Tyto entity spojuje fakt, že obě usilovaly o jednostrannou secesi a nezávislost, kterou nakonec získala pouze Eritrea. Ačkoli obě země mají podobný historický vývoj v boji o nezávislost, dodnes Somaliland není státem. Nyní si pokusíme zanalyzovat, proč tomu tak je.

O budoucnosti Eritreje a Somalilandu se začalo diskutovat po 2. sv. válce, kdy západní mocnosti spolu se SSSR se nemohly jednoznačně dohodnout na jejich právním statusu. V případě Eritreje Velká Británie usilovala o její rozdělení v rámci Etiopie a Súdánu, avšak pro ostatní státy to bylo nepřijatelné.⁶⁶ Nakonec zvítězila varianta společné federace s Etiopií podpořená Valným shromážděním OSN. Nutno poznamenat, že společná federace nebyla přáním všech Eritrejců. Poté, co došlo k vytvoření federace, územně větší Etiopie se postupně pustila do omezování ústavních práv Eritrejců a do ničení jednotlivých znaků svrchovanosti Eritreje.⁶⁷

Následně proběhla válka o nezávislost, která trvala nejméně třicet let. Zpočátku Etiopie měla navrch, jelikož představitelé Eritreje nebyli nábožensky ani etnicky jednotní, a tudíž Etiopie ospravedlňovala tento zásah jako boj proti fundamentalistickým fanatikům, kteří usilují o rozvrat federace. Etiopie měla podporu u mnoha významných států. Avšak postupem času Eritrea začala být vojensky silnější a ekonomicky stabilnější i díky tomu, že se spojily dvě nejsilnější militantní frakce v zemi, které se rozhodly spolupracovat s Etiopskou opozicí.⁶⁸

Po válce opět došlo ke sblížení vztahů mezi Eritreou a Etiopií, kdy jejich cílem bylo obnovit stabilitu v regionu a posílit rozvoj demokracie. Eritrea v roce 1993 uskutečnila referendum, ve kterém se absolutní většina obyvatel vyslovila pro její nezávislost. Etiopie se zavázala výsledky referenda akceptovat.

⁶⁴ CRAWFORD. *The Creation of States...*, s. 393-395.

⁶⁵ Lépe řečeno, je nutno rozlišovat italský Somaliland (dnešní Somálsko) a britský Somaliland, který nikdy okupován nebyl, byl pouze britským protektorátem.

⁶⁶ NEGASH, Tekeste. *Eritrea and Ethiopia: The federal experience*. The state university, New Brunswick, NJ, 2005, s. 23-24.

⁶⁷ BARIAGABER, Assef. *Eritrea: Challenges and Crises of a New State* [online]. UNHCR [cit. 2. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4538821e4.pdf>>.

⁶⁸ *Eritrea: history* [online]. Infoplease [cit. 2. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.infoplease.com/encyclopedia/world/eritrea-history.html>>.

Somálská republika vznikla spojením nezávislých států italského a britského Somalilandu v 60. letech. Ačkoli byly tyto části kulturně spjaté, existovaly rozdíly v jazyce a ve správě jednotlivých zemí. Severní část Somálska se ekonomicky orientovala na Arabský poloostrov, naopak jižní část na Itálii. Idea Velkého Somálska udržovala při životě tento státní celek, avšak mezi jednotlivými klany se začaly objevovat první neshody včetně ozbrojených konfliktů.⁶⁹

Roku 1991 území bývalého britského Somalilandu vyhlásilo nezávislost jako reakci na tvrdé represe z jihu. Svoji nezávislostí chtělo navázat na Somaliland, který již dříve krátce existoval. Tento akt však nenašel ve světě pochopení.

Je zcela jasné, že obě země si prošly podobným vývojem, kdy nejdříve byly v nerovném svazku s jinou zemí a posléze usilovaly o osamostatnění, které vedlo k občanským válkám. Avšak přes tyto podobnosti si lze povšimnout určitých rozdílů. Eritrea usilovala o odtržení daleko dříve než Somaliland, což mělo za následek získání důležité podpory ze strany třetích států a navíc představitelé Eritreje dokázali spolupracovat s vládními činiteli Etiopie, kteří udělili zelenou eritrejské nezávislosti. Naproti tomu představitelé Somalilandu začali usilovat o secesi mnohem později a bez důležité podpory ostatních klanů včetně opozice jižní části země. Bez této vnitřní podpory nedošlo ani k eskalaci podpory ze zahraničí, a proto při vyhlášení nezávislosti nereagoval na tuto skutečnost žádný stát pozitivně.

3.4 Vznik na základě rozhodnutí mezinárodního společenství

Vznik na základě rozhodnutí mezinárodního společenství se děje v případě, kdy na určitém území dochází k vojenskému konfliktu mezi jednotlivými národy (i z důvodu náboženského), který nelze napravit obvyklými nástroji mezinárodního práva. Následně je na půdě mezinárodního společenství či na základě ujednání států rozhodnuto o vytvoření nezávislého státu.⁷⁰

⁶⁹ BAHCHELI, Tozun, BARTMANN, Barry, SREBRNIK, Henry. *De Facto States: The Quest for Sovereignty*. London: Routledge, 2004, s. 210-221.

⁷⁰ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK. *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 157.

3.4.1 Izrael

Způsob vzniku státu Izrael je obtížné jednoznačně klasifikovat. Jeden z možných pohledů řadí vznik Izraele do způsobu prvotního osídlení, kdy britské stažení z jejich mandátu skýtalo území *terra nullius*. James Crawford řadí vznik státu Izrael do kategorie secese.⁷¹

Nicméně jej lze zařadit i pod způsob rozhodnutí mezinárodního společenství. Rezoluce Valného shromáždění OSN⁷² v části I, písm. A) uvádí: „*Mandátní území Palestiny skončí v co nejdříve možné době, avšak nejpozději do 1. ledna 1948*“ a dále: „*Nezávislý židovský stát a arabský stát s mezinárodním zvláštním režimem pro město Jeruzalém musí vzniknout dva měsíce po odchodu mandátních ozbrojených sil, nejpozději však do 1. října 1948*“.

Rezoluce Valného shromáždění OSN nezakládá samotnou existenci Izraele, avšak doporučuje jeho budoucí vznik vedle arabského státu. Stát Izrael byl založen o šest měsíců později, kdy Rada židovského lidu schválila deklaraci o vzniku státu Izrael.⁷³

Židé s plánem plně souhlasili, avšak Arabové tento plán odmítli a následně zahájili válku proti Izraeli, kterou prohráli. Tímto činem odsoudili vznik Palestiny coby nezávislého státu dle původní rezoluce Valného shromáždění OSN.

Samotný Izrael uznala většina států světa mimo arabských států, které Izrael nadále odmítají uznat z toho důvodu, že tento stát dosud nesplnil rezoluce vztahující se k právu návratu palestinských uprchlíků do svých domovů⁷⁴ a o povinnosti se stáhnout z okupovaných území, která získal v letech 1967 v šestidenní válce.⁷⁵

S jistotou lze tvrdit, že osud palestinských uprchlíků je důvodem nynějších vypjatých vztahů mezi Židy a Palestinci, které jsou bariérou pro vznik nezávislé Palestiny. Arabský svět udělal chybu, když nesouhlasil s rezolucí OSN na vznik dvou nezávislých států, což přiznal i samotný Abbás.⁷⁶

⁷¹ CRAWFORD. *The Creation of States...*, s. 277.

⁷² Konkrétně se jedná o rezoluci A/RES/181 (II) ze dne 29. listopadu 1947-*Resolution 181 (II). Future government of Palestine*.

⁷³ LIBMAN, Liron. *Palestine, When is Your Birthday* [online]. EJIL:Talk!, 5 December 2012 [cit. 15. prosince 2012]. Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/palestine-when-is-your-birthday>>.

⁷⁴ Zajímavostí je, že Izrael na základě příslibu splnění této rezoluce byl přijat za člena OSN.

⁷⁵ *Vznik Izraele, tragédie pro Palestince* [online]. Palestinian Embassy Prague Czech Republic [cit. 4. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.palestine.cz/embassycz/index.php/actual-news/90-vznik-izraele-tragedie-pro-palestince>>.

⁷⁶ *Vznik Izraele? Arabové udělali chybu roku 1947 chybu, přiznal Abbás* [online]. Palestinian Embassy Prague Czech Republic, 29 January 2009 [cit. 4. listopadu 2012]. Dostupné na <http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asie-a-oceanie/vznik-izraele-arabove-udelali-roku-1947-chybu-priznal-abbas_215998.html>.

4 Zánik státu

V předchozí kapitole byly uvedeny jednotlivé způsoby vzniku států, které jsou také důvodem pro zánik určitého státu, a proto fakticky rozlišujeme rozpad státu, spojení státu s jiným státem a připojení jeho území k jinému státu (cese).

Tradiční mezinárodní právo znalo jako další možnost zániku státu tzv. debelace. Debelací se rozumí násilné připojení cizího státního území k jinému státu, zejména pokud daný stát utrpěl vojenskou porážku a došlo ke zničení jeho efektivního výkonu státní moci. V dnešním mezinárodním právu je však debelace nepřipustná, jelikož by možnost její existence odporovala mezinárodní zásadě zákazu použití síly.

4.1 Otázka submerze

Základní otázka související s tímto institutem, která může téměř každého okamžitě napadnout, je skutečnost, za jakých podmínek stát zanikne. Které důvody jsou natolik zásadní, že stát přestane existovat? Zaniknou například státy v Pacifiku při ztrátě státního území v důsledku stále se zvyšující hladiny moří?

Z logického hlediska by se jevila jako správná odpověď ano, jelikož jak jsme si uvedli na začátku, stát je tvořen státním územím, obyvatelstvem a státní mocí, která je vykonávána právě na tomto území a vůči tomuto obyvatelstvu. Tyto tři atributy vytváří z entity stát a suverénní subjekt v mezinárodním právu (když si nyní odmyslíme obecnou problematiku legitimního vzniku a uznání jinými státy). Pokud stát přijde o své státní území, musí tato skutečnost vytvořit předpoklad pro jeho okamžitý zánik, poněvadž nelze vykonávat státní moc bez státního území. Stát *de facto* přijde o efektivní kontrolu nad svým územím.

Teoreticky je tato skutečnost doopravdy možná. Pokud stát ztratí území vlivem přírodních sil nebo jeho obyvatelstvo je vyhlazeno, popřípadě vystěhováno, je to předpoklad pro jeho zánik. Neexistuje žádný precedent, který by mohl tuto skutečnost potvrdit, anebo vyvrátit. Na druhou stranu stát nemusí nutně zaniknout, pokud dojde k podstatným změnám v jeho materiálních předpokladech. Stát bude nadále existovat, i když část jeho státního území přejde pod kontrolu jiného státu nebo jeho mezinárodní subjektivita bude modifikována tak, že jako dosud samostatný stát se stane členem jiného složeného státu (federace).⁷⁷

Vlivem zvyšující se hladiny moří, ze stálých obyvatel státu se mohou stát bezdomovci. Jednou z možností zabránění tohoto negativního důsledku by bylo postoupení území jiného státu tomuto postiženému státu pro jeho další existenci. Takové postoupení by ovšem

⁷⁷ POTOČNÝ, ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 35.

vyžadovalo dohodu mezi ostatními státy, že se jedná o stejný stát, který se nachází na novém území.⁷⁸

Další možností by bylo spojení s jiným státem, které by mělo za následek vytvoření nového státu, nebo by byl přistupující stát zahrnut již existujícím státem, který by garantoval vznik autonomní oblasti pro populaci postiženého státu. Vytvoření unie s jiným státem, ať už ve formě federace či konfederace není vyloučena.⁷⁹

Dle mého názoru by v takovém případě ostrovní stát požadoval garanci zcizení určitého území ještě před vznikem unie, naopak stát, který by poskytl území, by se mohl domáhat určité zvláštní kompenzace či výhody. Otázkou je, zdali by byla v praxi takto nově utvořena unie výhodná pro obě strany, zvláště pro územního suveréna.

Jestliže došlo k postoupení území postiženému státu a státy se dohodly, že se jedná o stejný stát, bezdomovectví nevznikne. Bez ohledu na to, zda by byl zanikající stát v unii novým státem nebo nadále součástí existujícího státu, uplatní se mezinárodní Úmluva o bezdomovectví z roku 1961 a Návrhy článků o státní příslušnosti fyzických osob ve vztahu k sukcesi států, které poskytují ochranná opatření, aby se zabránilo vzniku bezdomovectví.⁸⁰

Úmluva o bezdomovectví v čl. 10 obsahuje tvrzení: „*Stát jako nástupce udělí občanství všem osobám, které dnem sukcese měly státní příslušnost bývalého státu.*“⁸¹ Návrhy článků o státní příslušnosti fyzických osob ve vztahu k sukcesi států jsou relevantní zejména článkem 21, který předepisuje, že občanství by mělo být automaticky rozšířeno všem občanům předchozího ostrovního státu.⁸²

S pojmem sukcese států pracuje Vídeňská úmluva o sukcesi státu ve vztahu ke smlouvám. Tento pojem definuje jako nahrazení jednoho státu druhým v odpovědnosti za mezinárodní vztahy území.⁸³ Dotyčné území je zásadním předpokladem pro nástupnictví, kdy z této téze nám vyplývá jediná správná možnost – zanikající stát musí vstoupit do daného vztahu s jiným státem před ztrátou svého území, anebo získat území do svého výlučného vlastnictví před vznikem unie.

Je víceméně jasné, že zánik státu vlivem změny klimatu u nízko položených ostrovních států je velmi vážná situace, která by s sebou přinesla *de facto* zánik státní příslušnosti obyvatel původního státu a vznik *de iure* bezdomovectví. V současné době se s

⁷⁸ CRAWFORD. *The Creation of States...*, s. 667-678.

⁷⁹ Tamtéž, s. 479-500.

⁸⁰ *Submission Climate Change and Statelessness: An Overview* [online]. 15 May 2009 [cit. 22. ledna 2013]. Dostupné na <<http://unfccc.int/resource/docs/2009/smsn/igo/048.pdf>>.

⁸¹ *Convention on the Reduction of Statelessness on 1961.*

⁸² *Draft Articles on Nationality of Natural Persons in Relation to the Succession of States on 1999.*

⁸³ *Vienna Convention on Succession of States in Respect of Treaties on 1978.*

tímto problémem snaží vypořádat Maledivy, které jsou připraveny na nákup pozemků na Srí Lance nebo v Indii.

4.2 Zánik státu a jeho kontinuita

Další významnou právní okolností je otázka, zda daný stát zanikl v momentě, kdy jeho veškeré území a obyvatelstvo je kontrolováno jiným státem a je s ním identicky spojený, nebo zda je daná kontinuita přerušena a vznikl tak nový stát.⁸⁴ V praxi nás mohou napadnout dva případy. Prvním případem bude skutečnost, že daný stát je vojensky okupovaný a je zde předpoklad, že pozbude svou právní subjektivitu. Druhým případem je nastolení změny státní formy (rozvrat veřejné moci)

Stát, který je vojensky okupován cizí mocí, nezakládá jeho zánik. Kontinuita tohoto státu je nadále plněna nejvyšším orgánem nacházejícím se na jiném státním území, přestože došlo ke ztrátě efektivní kontroly nad původním územím. Před vypuknutím 2. světové války takovým způsobem bylo okupované bývalé Československo, kdy Německem bylo prohlášené za Protektorát Čechy a Morava. Vznik protektorátu neměl sám o sobě žádný právní titul, a tudíž státy mohly tento status odmítnout a uznat za legitimní československou vládu, která sídlila v Londýně.⁸⁵

Po 2. světové válce se nám pro změnu nabízí případ pobaltských států. Lotyšsko společně s Litvou a Estonskem byly pod útlakem tehdejšího Sovětského svazu, který systematicky eliminoval jejich inteligenci a rusifikoval jejich kulturu. Cílem Sovětského svazu bylo nejen efektivně ovládnout státní území těchto států, ale také porušit jejich obyvatelstvo. Hypoteticky by se dalo říci, že kdyby tento proces rusifikace trval delší dobu, mohlo by to mít za následek zánik těchto států z důvodů ztrát základních materiálních atributů státnosti, jelikož původní obyvatelstvo by již neexistovalo.⁸⁶

V případě rozvratu veřejné moci sociální revolucí z praktického hlediska nenastává diskontinuita, a tudíž případ sukcese není na místě, kdy např. Potočný a Ondřej ve své publikaci uvádějí případ lidové Číny po roce 1950 nebo francouzskou revoluci v roce 1789.⁸⁷

⁸⁴ CRAWFORD. *The Creation of States...*, s. 36.

⁸⁵ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK. *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 170.

⁸⁶ MAREK, Krystyna. *Identity and Continuity of States...*, s. 588-589.

⁸⁷ POTOČNÝ, ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 37.

4.3 Způsoby zániku státu a státní sukcese

Rozpad státu a splynutí dvou či více států jsme si již definovali. Zrcadlově si tedy dokážeme představit situaci, kdy těmito způsoby vzniku nového státu dochází k rozpadu státu toho původního. Ačkoli původní stát zanikne, dochází k přechodu práv a povinností na nástupnické státy. Tento přechod práv a povinností se označuje jako sukcese.⁸⁸

Je žádoucí, aby se vyjmenovalo několik případů zániku států, které hrály významnou roli ve světě.

4.3.1 Rozpad ČSFR

Tento rozpad států můžeme považovat za dobrovolný, kdy přední představitelé obou států se domluvili na vzájemném odtržení a zániku federace. Česká a Slovenská Federativní Republika zanikla k 31. 12. 1992 a následně vznikly dva nástupnické státy v podobě České republiky a Slovenska. Česká republika na základě usnesení vlády ČR z 24. února 1993 č. 83 o dalším postupu sukcese České republiky do mezinárodních smluv, jimiž byla vázána Česká a Slovenská Federativní Republika, souhlasila se zásadami dalšího postupu sukcese České republiky do mezinárodních smluv.⁸⁹ Jinými slovy řečeno, vstoupila do původních vztahů s ostatními třetími státy. I když formálně došlo k zániku ČSFR, jelikož oba státy musely opět prezentovat své žádosti o vstup do OSN, prostřednictvím dohody mezi Českou republikou a Slovenskem převzala Česká republika daleko více zásluh než Slovensko coby nástupnický stát (společné československé sportovní úspěchy atd.).

4.3.2 Rozpad SSSR

Na rozdíl od rozpadu ČSFR můžeme říci, že rozpad SSSR byl nedobrovolný, kdy vládnoucí komunistická strana nedokázala ustát kolaps socialistického režimu uvnitř tohoto státu. Sovětský svaz se rozštěpil na mnoho nových států, avšak došlo také k určitému převtělení SSSR v podobě vzniku Ruska. Rusko se stalo formálním nástupnickým státem SSSR, kdy tento fakt potvrzuje i získání stálého křesla v Radě bezpečnosti OSN⁹⁰, a proto lze namítat, že v tomto případě k žádnému zániku státu nedošlo.

⁸⁸ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK. *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 171.

⁸⁹ *Usnesení vlády ČR č. 83 ze dne 24. února 1993.*

⁹⁰ *Charta OSN.*

4.3.3 Spojení NDR a SRN

Komunistická Německá demokratická republika souhlasila dne 23. srpna 1990 s připojením k Spolkové republice Německo. Na základě smlouvě o sjednocení došlo k zániku NDR a SRN byla nově rozdělena do pěti spolkových zemí. Jelikož NDR zanikla, přišla také o členství v OSN, naopak členství SRN v OSN zůstalo beze změn.⁹¹

⁹¹ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK. *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 170.

Část II. – zvláštní část

5 Kosovo

5.1 Kosovské představy o vzniku státu

Kosovský vyjednavač Skender Hyseni jednou do tisku řekl: „*Kosovo začíná dohadovat s mezinárodními partnery postup k vyhlášení nezávislosti!*“⁹² Psal se rok 2005, kdy Evropská unie, Rusko a USA debatovali na mezinárodní scéně o situaci v Kosovu. Předmětem jednání byly záležitosti ohledně zajištění bezpečnosti a vyřešení statusu Kosova, a proto v témže roce byl jmenován Marti Ahtisaari zvláštním velvyslancem OSN pro Kosovo, který měl za úkol vypracovat koncepci, dle které se mělo rozhodnout, zdali je možné, aby Kosovo mohlo existovat jako nezávislý stát, nebo zůstat provincií Srbska.⁹³

Po jeho vypracování tento plán počítal s určitou formou státní suverenity pro Kosovo, aniž by se zmiňoval o jeho nezávislosti. Obecně se nadále počítalo s mezinárodním dohledem, kdy UNMIK by byla nahrazena zvláštní misí Evropské unie, jež by byla složena převážně z policistů a soudců.⁹⁴ Tato mise v Kosovu by měla oporu v několika dokumentech – dopisem generálního tajemníka OSN Pan Ki-muna, ve kterém vyzval Evropskou unii, aby provedla dohled nad správou provincie; dalším dokumentem by byla samotná rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244; třetím dokumentem by bylo od kosovské vlády pozvání adresované Evropské unii, kde se dožadovali vzniku nezávislého a mezinárodně uznávaného státu.⁹⁵

5.1.1 Analýza rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244

V případě rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244 je nutno provést menší analýzu. Již v preambuli se píše, že rezoluce: „*Potvrzuje závazek všech členských států respektovat suverenitu a územní celistvost Svazové republiky Jugoslávie a dalších států tohoto regionu, jak je stanoveno v Helsinském závěrečném aktu a v příloze č. 2*“.⁹⁶

Pokud si připomeneme Helsinský akt, o kterém se zmiňovalo výše v obecné části této práce, kdy tímto aktem se v roce 1975 představitelé vlád evropských států, USA a Kanady zavázali, že budou respektovat územní celistvost včetně neporušitelnosti hranic států, tak nám vyplývá, že rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244 explicitně nezakládá důvod pro vznik

⁹² ŠTĚPANOVSKEJ. Mezinárodněprávní aspekty..., s. 19.

⁹³ STANOVSKÝ, Michael. *Kosovo vyhlásilo nezávislost* [online]. Severské listy, 20. ledna 2008 [cit. 7. října 2012]. Dostupné na <<http://www.severskelisty.cz/osobnos/osob0076.php>>.

⁹⁴ ŠTĚPANOVSKEJ. Mezinárodněprávní aspekty..., s. 19.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ *Resolution 1244 Adopted by the Security Council at its 4011th meeting, on 10 June 1999.*

kosovského státu. Tato rezoluce bude pro potřeby vzniku kosovské nezávislosti irelevantní, i když je jedním z dokumentů pro uskutečnění mandátu zvláštní mise Evropské unie.

Na druhou stranu dle rezoluce se potvrzuje: „(...) *předchozí usnesení pro rozsáhlou autonomii a značnou samosprávu Kosova*“⁹⁷, a to hned několikrát, a tudíž můžeme s jistotou tvrdit, že rezoluce také neodmítá budoucí připomenutí ohledně statusu Kosova.

V neposlední řadě se rezoluce odvolává v bodě 11 na dohodu z Rambouillet.⁹⁸ Dohoda z Rambouillet počítala v Kosovu se zavedením neomezeného průchodu vojsk mezinárodních sil, ale také omezovala srbskou správu na území Kosova. V žádném případě avšak neustanovovala úplné odtržení Kosova a vytvoření suverénního nezávislého státu.

Celkově lze říci, že rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244 respektuje ochranu územní celistvosti Svazové republiky Jugoslávie, kdy Kosovo by mělo být součástí Srbska s rozšířenou autonomií a vedle ostatních republik by mělo tvořit federaci, tj. Kosovo spolu se Srbskem, Vojvodinou a Černou Horou. Rezoluce výslovně neobsahuje zmínku o budoucím vytvoření státu, nicméně ji ani striktně nezakazuje.

5.1.2 Rozbor Ahtisaariho plánu

Ahtisaariho návrh spočíval v posílení pravomocí současných kosovských institucí, posílení samosprávy etnických srbských enkláv v Kosovu a uznání jejich práva na rozsáhlou spolupráci s centrálním Srbskem.⁹⁹ Z návrhu jasně vyplývá, že Ahtisaari se snažil dosáhnout pro Kosovo rozsáhlé autonomie, a získat tak základní atributy budoucího státu. Sám Ahtisaari prohlásil: „*Nezávislost je jedinou možností pro politickou stabilitu a ekonomický rozvoj v Kosovu.*“ Tímto projevem dal jasně najevo, že ve skutečnosti počítá s budoucím postupným osamostatněním Kosova¹⁰⁰

Dále Ahtisaari argumentuje: „*To je realita, kterou nelze popřít a je nezvratná. Návrat srbské správy by nebyl přijatelný pro naprostou většinu obyvatel Kosova*“, a proto není jiná možnost než vznik podmíněné nezávislosti Kosova.¹⁰¹ Tou podmíněnou nezávislostí má Ahtisaari na mysli onu několikastupňovou cestu ke vzniku úplné nezávislosti. Konkrétně se počítalo s tím, že UNMIK bude nahrazen úřadem podobným úřadu Vysokého představitele v Bosně a Hercegovině, který by dočasně dohlížel na dodržování lidských práv. Po přechodném období by následovala integrace třech severních oblastí včetně města

⁹⁷ *Resolution 1244 Adopted by the Security Council at its 4011th meeting, on 10 June 1999.*

⁹⁸ *Rambouillet Agreement-Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo.*

⁹⁹ TESARĚ, Filip. Rovnice o Kosovou. *Mezinárodní politika*, 2007, roč. 31, č. 6, s. 31.

¹⁰⁰ PRTINA, Srdjan. Ahtisaariho návrh opakování chyb z minulosti. *Mezinárodní politika*, 2007, roč. 31, č. 6, s. 34.

¹⁰¹ TESARĚ. Rovnice o Kosovou..., s.31.

Mitrovica¹⁰² do kosovské správy, které by byly mezitím pod správou mezinárodní. Zastupování Kosova v zahraničí by nejspíše převzala Evropská unie coby protektor. Postupné předávání kompetencí by započalo souběžně s integrací Kosova do Evropské unie s následným vstupem do Evropské unie. Podmínkou ovšem bylo, že Kosovo se nespojí s Albánií.

Kromě nejdůležitějších znaků, které Kosovo již vlastní (obyvatelstvo, území či jurisdikci), na základě Ahtisaariho plánu dle bodu 1.7 by mělo získat také vlastní ústavu, vlajku, hymnu, určité zárodky armády a hlavně možnost vstupovat do mezinárodních organizací.¹⁰³ Právě možnost vstupu do mezinárodních organizací byla trnem v oku pro srbskou delegaci, která se obávala vstupu Kosova do OSN. Vstup do této organizace by mohl znamenat potvrzení jeho nezávislosti a státnosti.¹⁰⁴ Pro Bělehrad byl takový návrh od počátku nepřijatelný.

Mezinárodní reakce na tento návrh byla mezi státy různá. Srbové na parlamentním shromáždění přijali rezoluci, na základě které skoro jednomyslně odmítli Ahtisaariho plán. Bělehrad jako alternativu nabízel variantu “více než autonomie – méně než nezávislost“. Tato varianta měla představovat určitý kompromis, který by Kosovu udělil praktickou nezávislost bez možnosti právního uznání Kosova jako samostatného státu. Srbsko bylo ochotno uznat Kosovo vše kromě armády a křesla v OSN.¹⁰⁵ Odmítavý postoj vedle Srbska také zaujalo Rusko, které uvažovalo o použití práva veta při procesu realizace tohoto návrhu na půdě Rady bezpečnosti OSN. Naopak Ahtisaariho plán byl přívětivě uvítán v Kosovu. Evropská Unie spolu s USA označily plán za spravedlivý a vyvážený.¹⁰⁶

Jednání o tomto návrhu několikrát probíhala na půdě Rady bezpečnosti OSN, ale kvůli rozdílným názorům nakonec nikam nevedla. Po neúspěšných a vleklých jednáních vznikla tzv. Trojka skládající se z USA, Ruska a Evropské unie, která měla dojít určitým způsobem ke kompromisu o budoucím statusu Kosova, a to do 10. prosince 2007. Jednání ovšem zkrachovala a představitelé Trojky nedošli ke stejnému názoru. Kosovská vláda prohlásila, že vyhlásí jednostranně nezávislost, pokud nedojde k výraznému posunu v rozhovorech. V roce 2008 Kosovo vyhlásilo nezávislost.¹⁰⁷

¹⁰² Město Mitrovica je spolu s dalšími severními oblastmi Kosova srbskou enklávou.

¹⁰³ *Comprehensive Proposal For the Kosovo Status Settlement on 2 February 2007.*

¹⁰⁴ Ačkoli samotná účast v OSN nezakládá ještě její státnost.

¹⁰⁵ PRTINA. Ahtisaariho návrh opakování..., s. 34.

¹⁰⁶ *Ahtisaari hledá kompromis o budoucnosti Kosova* [online]. EurActiv.cz, 5. Února 2007 [cit. 6. října 2012].

Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu0/clanek/ahtisaari-hled-kompromis-o-budoucnosti-kosova>>.

¹⁰⁷ STANOVSKÝ, Michael. *Kosovo vyhlásilo nezávislost* [online]. Severské listy, 20. ledna 2008 [cit. 7. října 2012]. Dostupné na <<http://www.severskelisty.cz/osobnos/osob0076.php>>.

Je zajímavé, že po mnoha letech dlouhých jednání strany nedošly ke vzájemné shodě, ani k jejímu náznaku. Je více než žádoucí si položit otázku, zdali byl Ahtisaariho plán vážně tou nejlepší možností pro vyřešení konečné podoby Kosova?

Doopravdy by nebyla možná reintegrace Kosova se Srbskem? Ve zprávě zvláštního zmocněnce generálního tajemníka adresované předsedovi Rady bezpečnosti ze dne 26. března 2007 Ahtisaari tuto možnost zcela jistě odmítá. „*Historie plná intrik a nedůvěry si již na dlouho znepřátelila vztah mezi kosovskými Albánci a Srby. Od Miloševićového útisku vůči Albáncům, přes albánský vojenský odpor, po vojenský zásah NATA.*“¹⁰⁸ Možnost opětovného mírového soužití kosovských Albánců a Kosova můžeme označit za krajní utopii z říše snů. Jak kosovští Albánci, tak Srbové napáchali vůči sobě tolik brutality a zloby, že se z tohoto stavu budou vzpamatovávat ještě další dvě generace.

A co možnost, aby nadále pokračovala mezinárodní správa Kosova podle rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244? „*Ačkoli UNMIK učinil významné úspěchy v Kosovu, mezinárodní správa Kosova nemůže pokračovat. Instituce, které UNMIK vytvořil a spravoval, přešly do fáze legitimního očekávání Kosova, kdy lidé prahnou po větší zodpovědnosti za správu svých vlastních záležitostí.*“¹⁰⁹ Kromě toho mezinárodní správa by nedokázala rozvíjet fungující hospodářství z důvodu nejistého politického statusu Kosova. Existovala by zde určitá nestabilita, a tudíž i riziko pro investory.

Jako poslední možnost se nabízí rozdělení Kosova na dvě části. Kosovo by se rozdělilo na srbskou část severně od řeky Ibar a zbytek části by připadlo Albáncům. Navíc srbská strana by mohla získat na starost také srbské enklávy uvnitř Kosova, na druhou stranu by přišla o značnou část území.¹¹⁰ Tato možnost je čistě teoretická a s největší pravděpodobností také neuskutečnitelná. V Albánii není dosti velká politická vůle ke spojení s Kosovem. Navíc Srbsko by tento model odmítlo, poněvadž usilovalo o celé území Kosova.

Ahtisaariho plán lze zřejmě považovat za dobrý výsledek, jenž by mohl být přijatelný pro obě strany, pokud by jen trochu polevily ve svých nárocích, avšak jak Ahtisaari uvedl ve své zprávě: „*Po více než jednom roce přímých rozhovorů, bilaterálních jednání a odborných*

¹⁰⁸ Letter dated 26 March 2007 from the Secretary General addressed to the President of the Security Council [online]. UNOSEK, 26. března 2007 [cit. 7. října 2012]. Dostupné na <<http://www.unosek.org/docref/report-english.pdf>>.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ TESÁŘ, Filip. Rovnice o Kosovu..., s. 33-34.

*konzultací jsem si uvědomil, že strany nejsou schopny dosáhnout dohody o budoucím statusu Kosova.*¹¹¹

5.2 Kosovské vyhlášení nezávislosti a mezinárodní reakce na něj

Kosovo jednostranně vyhlásilo nezávislost na Srbsku 17. února 2008. Parlament mimořádně zasedl ve tři hodiny odpoledne, kdy k poslancům promluvil předseda vlády Hašim Thaci a prezident Fatmir Sejdiu. Poté předseda vlády přečetl text deklarace nezávislosti. V deklaraci bylo uvedeno, že Kosovo se stává demokratickým, sekulárním a multietnickým státem, založený na principu rovnosti před zákonem. Pro deklaraci se vyslovilo 109 poslanců, 11 poslanců se zdrželo hlasování.¹¹²

Tomuto vyhlášení předcházely v Kosovu volby, které se uskutečnily 17. listopadu 2007 a které jednoznačně prokázaly vůli kosovských Albánců po osamostatnění. Vůle byla tak obrovská, že se počítalo s prohlášením nezávislosti již 10. prosince 2007, kdy tzv. Trojka předložila generálnímu tajemníku OSN zprávu o nemožnosti dalších jednání. Tento krok byl pod tlakem OSN odložen na pozdější dobu.¹¹³

Nutno připomenout, že Kosovo je případ svého druhu ojedinělý, nad kterým vykonávalo správu mezinárodní společenství na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244. Tímto aktem Srbsko přišlo o faktickou kontrolu nad touto oblastí. Nicméně kosovská administrativa nadále spadala pod zvláštního zmocněnce, který měl pravomoc prohlásit deklaraci Kosova za neplatný akt.¹¹⁴

K dnešnímu dni Republika Kosovo existuje již přes 4 roky. Za tuto dobu Kosovo uznalo 98 států světa. Kostarika byla prvním státem, jenž Kosovo formálně uznal ještě v ten samý den po vyhlášení nezávislosti. Posledním státem, který Kosovo uznal dne 9. listopadu 2012, byl Východní Timor. Kosovo je v dnešní době členem několika mezinárodních organizací, je členem Světové banky či Mezinárodního měnového fondu.¹¹⁵ Z 27 členských zemí Evropské unie neuznaly Kosovo jen Slovensko, Rumunsko, Španělsko,

¹¹¹ *Letter dated 26 March 2007 from the Secretary General addressed to the President of the Security Council* [online]. UNOSEK, 26. března 2007 [cit. 7. října 2012]. Dostupné na <<http://www.unosek.org/docref/report-english.pdf>>.

¹¹² *Kosovo vyhlásilo nezávislost a už létají kameny* [online]. iDnes.cz, 17. února 2008 [cit. 9. října 2012]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/kosovo-vyhlasil-nezavislost-a-uz-letaji-kameny-f6q-/zahranicni.aspx?c=A080217_111054_zahranicni_klu>.

¹¹³ *Informace ministra zahraničních věcí o budoucím statutu Kosova* [online]. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 25. února 2008 [cit. 10. října 2012]. Dostupné na <http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministra_schwarzenberga_1/informace_ministra_zahranicnich_veci_o.html>.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ *Who recognized Kosova as an Independent State?* [online]. [cit. 11. ledna 2013]. Dostupné na <<http://www.kosovothanksyou.com/>>.

Řecko a Kypr. Tyto státy se totiž obávají možné jednostranné emancipace menšinových národností či skupin, která by uznáním Kosova mohla následovat. Slovensko stejně jako Rumunsko má početnou maďarskou národnostní menšinu, ve Španělsku usiluje o osamostatnění Baskicka s Katalánkem. Řecko podporuje Kypr, který by mohl mít potíže se Severokyperskou tureckou republikou, kterou doposud uznalo jen Turecko.¹¹⁶

Vedle této pětice členských států Evropské unie neuznaly Kosovo také státy, jako jsou Rusko, Brazílie, Čína nebo Indie.¹¹⁷ Jedná se o státy, které mají silné postavení v rámci Organizace spojených národů. Zejména Rusko, které je stálým členem Rady bezpečnosti OSN, několikrát prohlásilo, že bude vetovat doporučení Rady bezpečnosti k přijetí Kosova za člena OSN. Ačkoli samotný vstup do OSN není podmínkou trvajících nezávislého státu, v praxi se považuje vstup do OSN za potvrzení nezávislosti. Rusko stejně jako Španělsko či Čína se obává možných separatistických tendencí. Prezident Putin oznámil, že Rusko má zájem na posilování zásad mezinárodního práva a na upevňování mezinárodní stability.¹¹⁸

Česká republika již předem oznámila, že nezávislost Kosova zřejmě uzná, ale až jako jeden z posledních států Evropské unie. Po delším váhání Česká republika uznala Kosovo dne 21. května 2008, kdy vláda schválila návrh na uznání nezávislosti tohoto státu. Vláda, v té době ještě v čele Miroslavem Topolánkem, nabyla přesvědčení, že uznáním posílí stabilitu v regionu a nasměruje tuto zemi k výzvě související s budoucím členstvím v evropských institucích, zejména vstupem do Evropské unie.¹¹⁹ Ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg komentoval událost těmito slovy: „*Vývoj byl takový, že se Kosovo osamostatnilo. A my s tímto faktem musíme pracovat, a uznat realitu, která se stala. Obzvlášť když máme v této oblasti přes 500 našich lidí.*“¹²⁰

Tento názor vlády ovšem nesdíleli všichni vrcholní představitelé státu. Prezident České republiky Václav Klaus uvedl pro Mladou Frontu Dnes: „*Velmi mne zneklidnila slova pana Vereše, že Srbové nebrali nijak osobně, že Kosovo uznaly země Finsko a Holandsko, ale krok české vlády je zasáhl.*“¹²¹

¹¹⁶ ŠTĚPANOVSÝ, Jiří. Mezinárodněprávní aspekty..., s. 21.

¹¹⁷ *Seznam států a mezinárodních organizací podle postoje k nezávislosti Kosova* [online]. WikipediE, 11. října 2012 [cit. 15. října 2012]. Dostupné na <http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_st%C3%A1t%C5%AF_a_mezin%C3%A1rodn%C3%ADch_organizac%C3%AD_podle_postoje_k_nez%C3%A1vislosti_Kosova>.

¹¹⁸ ŠTĚPANOVSÝ, Jiří. Mezinárodněprávní aspekty..., s. 22.

¹¹⁹ *Česká republika uznala nezávislost Kosova* [online]. Vláda České republiky, 21. května 2008 [cit. 15. října 2012]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/ceska-republika-uznala-nezavislost-kosova-35465/>>.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ *Stydím se, řekl Klaus o uznání Kosova* [online]. iDnes.cz, 23. května 2008 [cit. 27. října 2012]. Dostupné na

5.2.1 Soud v Haagu a jeho posudek

Přes stále trvající protesty Srbů proti jednostrannému vyhlášení nezávislosti Kosova na Valném shromáždění OSN si vynutili požadavek, aby o tomto statusu rozhodl Mezinárodní soudní dvůr v Haagu. Dle srbských představitelů je proces před soudem jedinou možností, jak uklidnit vypjatou atmosféru mezi oběma tábory v regionu. Srbsko navíc přislíbilo, že pokud bude stanovisko soudu kladné, přidá se mezi ostatní státy, které Kosovo již uznaly.¹²²

Mezinárodní soudní dvůr je hlavním soudním orgánem OSN pro urovnávání sporů. Dvůr je oprávněn vydávat tzv. poradní posudky na žádost Valného shromáždění a Rady bezpečnosti OSN v právních otázkách. Tyto posudky nemají právní závaznost, avšak mají značnou odbornou důležitost.¹²³

Žádost o poradní stanovisko byla podána u soudu 10. října 2008, kdy otázka konkrétně zněla – je jednostranné vyhlášení nezávislosti ze strany prozatímních institucí samosprávy Kosova v souladu s mezinárodním právem?

Soud nejprve konstatuje: „*Do počátku 20. století bylo několik případů vyhlášení nezávislosti, často proti vůli státu, na němž byla nezávislost vyhlášena. Někdy vyhlášení vedlo ke vzniku státu, někdy ne. Nicméně, v žádném případě samotný akt ohledně vyhlášení nezávislosti neodporoval mezinárodnímu právu, ba právě naopak, praxe států během tohoto období došla k závěru, že mezinárodní právo neobsahuje zákaz vyhlášení nezávislosti. Ve druhé polovině 20. století mezinárodní právo na sebeurčení bylo vyvinuto do takové podoby jako právo na vyhlášení nezávislosti nesamosprávných území či utiskovaných národů. Ani zde praxe států nepoukazuje na případ zákazu vyhlášení nezávislosti v mezinárodním právu.*“¹²⁴

Soud posléze připomíná zásadu územní integrity, která je důležitou součástí mezinárodního právního řádu, jež je zakotvena v Chartě OSN v článku 2 odst. 4: „*Všichni členové se vystříhají ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použití síly jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu, tak jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli Organizace spojených národů.*“¹²⁵ Soud v tomto případě chtěl

<http://zpravy.idnes.cz/stydim-se-rekl-klaus-o-uznani-kosova-dvd-domaci.aspx?c=A080523_203033_domaci_dp>.

¹²² BARTOSZ, Jakub. *OSN vyhovělo Srbsku, o Kosovu se rozhodne v Haagu* [online]. iDnes.cz, 8. října 2008 [cit. 27. října 2012]. Dostupné <http://zpravy.idnes.cz/osn-vyhovelo-srbsku-o-kosovu-se-rozhodne-v-haagu-f6b-zahranicni.aspx?c=A081008_180019_zahranicni_ban>.

¹²³ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVÁČEK. *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 368.

¹²⁴ *Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo on 22 July 2010.*

¹²⁵ *Charta OSN.*

poznámenat, že akt vyhlášení nezávislosti není nezákonný sám o sobě, ale jen pokud by tímto aktem hrozilo použití síly nebo hrozby proti územní celistvosti.

V další části se soud věnuje rezoluci Rady bezpečnosti OSN č. 1244, o které jsem se již dříve zmínil a kterou jsem dopodrobna rozebral. Soud se věnoval otázce, zda vyhlášení nezávislosti neporušuje také tuto rezoluci. Soud v této věci podotkl: „*Tato rezoluce byla určena k vytvoření prozatímního režimu s ohledem na dlouhodobý politický proces, který by jednou ukončil tento stav. Rezoluce neobsahuje žádné ustanovení zabývající se konečným statutem pro Kosovo. Naproti tomu rezoluce se nezabývá ani zákazem k dojití konečného statusu a mlčí o podmínkách k jeho dosažení.*“¹²⁶

Soud nakonec došel k závěru¹²⁷, že přijetí vyhlášení nezávislosti neporušilo obecné mezinárodní právo ani rezoluci Rady bezpečnosti OSN č. 1244.

5.3 Shrnutí

Dodnes, respektive do konce roku 2012, Srbsko stále Kosovo neuznalo, ač se k tomuto kroku v souvislosti s kladným vyjádřením soudního dvora zavázalo. Dle mého názoru je ovšem uznání Kosova ze strany Srbska pouze otázkou času. Srbské vládě totiž jiná možnost nezbyde. Srbsko nese status kandidátské země, která usiluje o vstup do Evropské unie. Evropský parlament jasně vymezil podmínky vstupu Srbska do společenství Evropské unie, kdy jedním z těchto podmínek je uznání státu Republiky Kosovo.¹²⁸

Jaké následky může mít kladné stanovisko soudního dvora? Z krátkodobého hlediska by se mohl celý region západního Balkánu ekonomicky stabilizovat, jelikož se tento prostor jistě stane zajímavým cílem pro zahraniční investory, avšak z dlouhodobého hlediska se nám nabízí výčet vzniku dalších problémů. Nejenže sociální rozbroje mezi Srby a kosovskými Albánci jen tak neutichnou, ale také z pohledu mezinárodního práva vznik Kosova přináší nebezpečný precedent, který je schopen destabilizovat vztahy mezi jednotlivými státy a narušit pravidla obecného mezinárodního práva. Pro tzv. kvazistáty typu Náhorního Karabachu či Somalilandu je stanovisko soudního dvora jistou oporou pro osamostatnění, ovšem na druhou stranu je narušujícím elementem státní územní celistvosti a nedotknutelnosti hranic států.

¹²⁶ *Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo on 22 July 2010.*

¹²⁷ Jedná se o společné stanovisko, ovšem někteří soudci měli i odlišné názory.

¹²⁸ *Serbia cannot join EU without recognizing Kosovo* [online]. B92, 28 May 2010 [cit. 30. října 2012]. Dostupné na <http://www.b92.net/eng/news/politics-article.php?yyyy=2010&mm=05&dd=28&nav_id=67439>.

Obecně nelze mít výhradu vůči rozhodnutí posudkového řízení. Myslím si, že Mezinárodní soudní dvůr správně vystihl právní rámec položené otázky. Avšak je nutné se zeptat, bylo opravdu zapotřebí vydat kontroverzní rezoluci Rady bezpečnosti OSN č. 1244? Byl tento akt vůbec legální? Před vydáním této rezoluce jeden vysoce postavený americký politik řekl: „*Nevybíráme si cíle podle přátel, ale přátele podle cílů!*“¹²⁹.

V 80. letech označila USA odbojovou organizaci UČK za teroristickou organizaci, v 90. letech je podporovala a dokonce s touto skupinou veřejně sympatizovala. Co bylo náhlou změnou názoru? Je to proto, že Američané chtěli získat vliv na tomto území? Proč je dnes v Kosovu vybudována americká základna čítající 17 000 vojáků? Z historického hlediska musíme uznat, že celé území Kosova je historickým dědictvím Srbska. Albánská populace v této oblasti dosáhla jasné většiny až za přispění humanitárního bombardování Severoatlantickou aliancí NATO.

Také je nutno konstatovat, že dohoda v Rambouillet budí pochybnosti a jeví se jako paralela s Mnichovem v roce 1938, kdy při vyjednávání jednotlivé návrhy Bělehradu neměly žádný význam.

Kosovo bezpochyby naplňuje zásadní atributy státnosti. Tento útvar má státní území, populaci a své vládnoucí složky, prostřednictvím kterých vykonává státní moc. K dnešnímu dni lze Kosovo považovat za suverénní stát, jelikož byl uznán více než devadesáti státy OSN. Je na pováženou, zda právo na sebeurčení představuje případ Kosova. Považují se kosovští Albánci za jeden národ? Jak víme, mezinárodní právo nepracuje s pojmem národ, tudíž je dosti problematické určit, zda národem jsou nebo nejsou. Nicméně pokud odpovíme kladně na tuto otázku, měli vůbec právo na toto sebeurčení? Obecně právo na sebeurčení mají lidé, pokud jejich národ je utlačován domácím státem. Z mého úhlu pohledu sice docházelo k oboustranným konfliktům, avšak Bělehrad nabízel kosovským Albáncům návrh na rozsáhlou autonomii a samosprávu. Myslím si, že v tomto případě měla mít ochrana územní celistvosti přednost před jednostranným vznikem státu.

Mezinárodní právo je soubor pravidel chování mezi jednotlivými státy. Problémem mezinárodního práva je suverenita těchto států. Často je velmi problematické dosáhnout shody na mezinárodní úrovni, která by se stala závaznou normou pro ostatní státy. Pokud se nejedná o kogentní normy, často mezinárodní právo ztrácí svůj význam a je nahrazeno politickými machinacemi. Posouzení legálnosti Kosova MSD není samo o sobě ani tak důležité, jako skutečnost, jak s daným vyjádřením ostatní státy naloží a jak si jej budou vykládat. Nemyslím

¹²⁹ Uloupené Kosovo, Česká televize, 2008.

si, že by se v tomto případě mělo jednat o právní precedent, který vytváří další způsob vzniku státu, naopak si myslím, že v tomto případě se jedná o výjimku.

Za pravdu mně dává prohlášení Josého Manuela Barrosa: „*Od počátku jsme tvrdili, že Kosovo nemůže vytvořit precedent. Nemyslíme si, že existují paralely mezi Kosovem a gruzínskými regiony.*“¹³⁰ Právě gruzínské regiony Jižní Osetie a Abcházie se silnou podporou Ruska usilují o vznik nezávislosti na Gruzii. Rusko bylo prvním státem, které tyto regiony uznalo jako nezávislé státy. Ruský prezident Medvěděv obhajoval tento krok slovy: „*Nejedná se o snadnou volbu, ale je to jediná možnost, jak zachránit mnoho lidských životů*“¹³¹. Kauza Kosovo dala Rusku určitou záminku postoupení k tomuto kroku. Vedle gruzínských regionů usiluje o osamostatnění například Náhorní Karabach.

Lze porovnat nezávislost Kosova s potencionální nezávislostí těchto entit? Dle mého názoru nikoli. Kosovo je případ *sui generis*, které vzniklo na základě dlouhodobého procesu, kterého se zúčastnilo mnoho států. Nejenže Kosovo bylo mnoho let pod mezinárodní správou, ale také na území Kosova žije zdrcující většina Albánců. Kosovo během vývoje v Jugoslávii progresivně získávalo čím dál rozsáhlejší autonomii a samosprávu s počátečními znaky státu. Navíc neusilovalo o připojení k Albánii, pouze o vznik samostatnosti.

Z pohledu Jižní Abcházie, Osetie a Náhorního Karabachu lze říci, že se jedná o lokální problém uvnitř suverénních států. V porovnání s Kosovem tyto entity nikdy nebyly pod správou mezinárodní organizace, oproti Kosovu jejich obyvatelstvo nevytváří jasnou většinu v regionu a především svou podporu opírají o jiný stát.¹³² Navíc případ Náhorního Karabachu se považuje za odlišný z toho důvodu, že je spojený s nezákonným použitím síly nebo jiných krutých forem porušování obecného mezinárodního práva při procesu osamostatnění.¹³³

¹³⁰ Barosso: *Kosovo no precedent* [online]. B92, 15 October 2008 [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na <http://www.b92.net/eng/news/politics-article.php?yyyy=2008&mm=10&dd=15&nav_id=54239>.

¹³¹ *Russia condemned for recognizing rebel regions* [online]. CNN, 26 August 2008 [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://edition.cnn.com/2008/WORLD/europe/08/26/russia.vote.georgia/index.html>>.

¹³² Tyto regiony se opírají o podporu ze zahraničí (Rusko a Arménie).

¹³³ ZEYNALOV, Mahir. *Nagorno-Karabakh and Kosovo: Politically Precedent, Legally Different* [online]. Caucasus Edition, 15 September 2010 [cit. 7. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://caucasusedition.net/analysis/nagorno-karabakh-and-kosovo-politically-precedent-legally-different/>>.

6 Jižní Súdán

Súdán patří mezi největší země afrického kontinentu, ale také je jednou z nejchudších oblastí světa. Pro Súdán je charakteristická pestrá etnická a náboženská roztržetost, která zemi rozdělila na muslimský sever a křesťanský jih a stala se důvodem vypuknutí občanské války.

6.1 Historický vývoj

Ve starověku byla oblast severního Súdánu součástí Egypta. V této oblasti se postupně šířilo nejen křesťanství, ale také islám. Až do 80. let 19. století byl Súdán nesamostatný a rozdělený. Za vytvořením prvního samostatného státu stál Muhammad Ahmad hnutím mahdija, kterým sjednotil veškeré západní kmeny a kmeny ve středu Súdánu. Tento stát byl však následně zničen Brity a Egyptany, kteří vykonávali nad tímto územím správu, avšak do roku 1955 byly staženy britské i egyptské jednotky. 1. ledna 1956 vznikl nezávislý Súdán¹³⁴

Po zisku nezávislosti Súdánu začalo docházet ke sporům mezi muslimským severem a menšinovým křesťanským jihem. Tyto spory vyústily v občanskou válku, která trvala bezmála 11 let. V roce 1972 bylo podepsáno příměří, které zaručovalo autonomii jižní části Súdánu. Avšak ani poté nebyl klid. Klíčovou roli sehrálo nové naleziště ropy na jihu země spolu s agresivní politikou severu, který zavedl po celém území Súdánu právo šaría. Došlo k nové občanské válce a vojenskému převratu, kdy se moci chopil generál Umar Al-Bašír.¹³⁵

Bašírův režim vedl k mezinárodní politické izolaci, který ještě více zbídačil chudý Súdán, kdy mimo jiné byly v roce 1996 na tento stát uvaleny sankce ze strany OSN. Aby toho nebylo málo, v Súdánu nadále probíhala občanská válka, která skončila až v roce 2005 podepsáním mírové smlouvy tzv. Comprehensive Peace Agreement.¹³⁶

6.2 Comprehensive Peace Agreement (CPA)

Súdánská vláda spolu se súdánským lidovým osvobozeneckým hnutím uzavřela dne 9. ledna 2005 mírovou smlouvu, která se skládala z osmi protokolů obsahujících jednotlivé cíle a aktivity. V souhrnu měly ukončit občanskou válku, zabezpečit mír a zajistit budoucí prosperitu celého Súdánu.

¹³⁴ RADĚJ, Tomáš. Súdán: mír na obzoru? *Mezinárodní politika*, 2004, roč. 28, č. 3, s. 24-26.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Tamtéž.

V kapitole první této smlouvy se nachází tzv. Machakoský protokol, jenž byl podepsán ve městě Machakos v Keni. Machakoský protokol se zabývá obecnými zásadami a správou území. Nejdůležitějšími body protokolu jsou body č. 1.2 a 1.3 v části první, ve kterých stojí: „*Lidé Jižního Súdánu mají právo na samosprávu a vládu v jejich regionu (...),(...) stejně tak mají právo na sebeurčení, které skrze referendum mohou uplatnit.*“¹³⁷

Další část Machakoského protokolu vytyčuje transformační proces, podle kterého se zřídí přechodné šestileté období s institucemi a mechanismy důležitými pro plnění mírového plánu. Během samotného přechodného období hodnotící komise AEC, skládající se ze stejného počtu členů súdánské vlády a členů súdánského lidového osvobozenického hnutí, bude dohlížet na plnění tohoto plánu. Na jeho konci se uskuteční mezinárodní monitorované referendum, ve kterém lid Jižního Súdánu buď potvrdí jednotu se Súdánem, anebo odsouhlasí secesi.¹³⁸

Ostatní kapitoly mírové smlouvy nabízejí protokoly o sdílení moci, o sdílení bohatství, o řešení konfliktů, o bezpečnostních opatřeních, o trvalém příměří a o Matrixu. Tyto protokoly byly podepsány v Naivashe v letech 2002 až 2004.

Hodnotící komise AEC vydala v polovině svého monitorovacího období zprávu, ve které ohodnotila stav plnění mírového plánu a zdůraznila, že neprovedení jednoho prvku smlouvy povede k negativnímu dopadu pro její úspěšné splnění. Ve zprávě komise vyzvala strany, aby s dostačujícím předstihem vymezily severo-jihní hranici před uspořádáním referenda. Dále požadovala vytvoření mechanismu, který zefektivní transfer ropy z Jižního Súdánu na sever. V neposlední řadě doporučila, aby strany plně využívaly schopnosti mezinárodní mise UNMIS.¹³⁹

6.3 Referendum, vyhlášení nezávislosti a mezinárodní reakce na něj

Týdenní referendum se uskutečnilo 9. ledna 2011, kdy téměř 99 % procent voličů se vyslovilo pro nezávislost. Prezident Súdánu Bašír potvrdil, že přijme výsledky hlasování: „*Přijímáme a vítáme tyto výsledky, poněvadž představují vůli lidu Jižního Súdánu.*“¹⁴⁰ Vůdce Jižního Súdánu Kiir přislíbil spolupráci se severem, kdy prohlásil, že je mnoho věcí, které

¹³⁷ *The Comprehensive Peace Agreement on 2 February 2007.*

¹³⁸ Tamtéž, s. 3-4.

¹³⁹ *Assesment and Evaluation Commission on Sudan's CPA strongly recommends parties to "build confidence and trust"* [online]. The New Sudan Mission, 26 January 2012 [cit. 11. listopadu 2012]. Dostupné na <http://www.newsudanvision.com/index.php?option=com_content&view=article&id=4:assessment-and-evaluation-commission-on-sudans-cpa-strongly-recommends-parties-to-build-confidence-and-trust&catid=2:diaspora&Itemid=8>.

¹⁴⁰ *South Sudan backs independence-results* [online]. BBC, 7 February 2011 [cit. 14. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12379431>>.

spojují sever a jih. Přestože průběh hlasování byl klidný, napětí zůstávalo hlavně v některých částech území, kde se těží ropa. Následné vyhlášení nezávislosti Jižního Súdánu se naplánovalo na 9. července 2011, v den, kdy končí platnost souhrnné mírové smlouvy z roku 2005.

Vyhlášení nezávislosti přečetl předseda jihosúdánského parlamentu v odpoledních hodinách před shromážděním mnoha lidí v novém hlavním městě s názvem Juba. Poté jihosúdánský prezident Salva Kiir podepsal prozatímní ústavu a vztyčila se vlajka nového státu. Prvním státem, který Jižní Súdán uznal, byl Súdán. Poté následovaly další státy jako Egypt, USA, Velká Británie a další.¹⁴¹ O necelý týden později se Jižní Súdán stal formálně 193. členem OSN, kdy předseda Valného shromáždění prohlásil: „*Prohlašuji Jižní Súdán za člena Spojených národů.*“¹⁴² Tímto aktem se Jižní Súdán fakticky stal nezávislým suverénním státem.

Do dnešních dní byl Jižní Súdán uznán více než 115 státy OSN včetně světových mocností, jakými jsou Čína nebo Rusko. Mimo jiné Jižní Súdán je členem Africké Unie, Mezinárodního měnového fondu, Světové banky nebo Commonwealthu. Dokonce Arabská liga usiluje o to, aby se Jižní Súdán stal jejím členem, ač nemá většinovou arabskou populaci.¹⁴³

6.4 Shrnutí

Obecně lze říci, že s uznáním Jižního Súdánu nebyl sebemenší problém. Je to dáno tím, že uznání Jižního Súdánu bylo odlišným případem uznání Kosova. Ač v těchto dvou případech nalezneme podobnou paralelu z hlediska etnické a náboženské nevraživosti mezi dvěma nepřátelými stranami a následnou mezinárodní misí OSN, samotný proces, který vedl ke vzniku samostatnosti, byl jiný.

Jižní Súdán měl výhodu v tom, že jednající strany byly schopné při vyjednáváních o kompromisu. Souhrnná mírová smlouva z Keni nabízela řešení pro obě strany. Vytvořením přechodného období se strany zavázaly, že vybudují takové mechanismy, které stabilizují situaci v regionu k potenciálnímu zajištění jednotnosti, avšak pokud to nebude možné a bude

¹⁴¹ *Jižní Súdán slaví svou nezávislost. Stal se 194. státem světa* [online]. Česká televize, 9. července 2011 [cit. 14. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/129652-jizni-sudan-slavi-svou-nezavislost-stal-se-194-statem-sveta/>>.

¹⁴² *OSN má nového člena. Do svých řad přijala Jižní Súdán* [online]. iHNed.cz, 14. července 2011 [cit. 14. listopadu 2012]. Dostupné na: <<http://zpravy.ihted.cz/svet-afrika/c1-52305470-osn-ma-noveho-clena-do-svych-rad-prijala-jizni-sudan>>.

¹⁴³ *Foreign relations of South Sudan* [online]. WikipediA, 2. listopadu 2012 [cit. 14. listopadu 2012]. Dostupné na <http://en.wikipedia.org/wiki/Foreign_relations_of_South_Sudan>.

vůle lidu Jižního Súdánu v referendu pro odtržení Súdánu, Jižní Súdán se stane nezávislým státem. Důležitým momentem bylo, že Súdán podpořil tuto konsensuální secesi, a tudíž nic nestálo v cestě k prosazení práva na sebeurčení a odtržení se.

Naopak vzniku Kosova předcházela Ahtisaariho plán, který nebyl výsledkem kompromisu znesvářených stran. Tento plán nenabízel možnost přechodného stabilizačního období, ani nepočítal se zachováním jednotné územní integrity Kosova se Srbskem do budoucna. Kosovo jako stát vzniklo proti vůli Srbska, protože Srbsko jednoznačně odmítlo tento plán.

Dalším rozdílem je vyjádření práva na sebeurčení. V případě Kosova neproběhlo žádné referendum před jeho vyhlášením nezávislosti. Kosovská vláda odůvodňovala odtržení od Srbska na základě Ahtisaariho plánu, který byl Srbskem odmítnut a na základě rezoluce OSN č. 1244, která výslovně neobsahovala žádné ustanovení o možnosti vzniku státu. Jižní Súdán projevil svou touhu po nezávislosti v referendu, ve kterém se absolutní většina rozhodla pro odtržení od Súdánu. Na rozdíl od Kosova mělo referendum v Jižním Súdánu oporu v mírové smlouvě, se kterou souhlasil i Súdán, a proto nelze uvažovat o porušení územní integrity a celistvosti státu.

Jižní Súdán můžeme považovat za suverénní legitimní stát, jelikož splňuje veškeré materie státu. Navíc vznikl za jasnějších podmínek než Kosovo.

7 Budoucí status Quebecu a Palestiny

Quebec stejně jako Palestina jsou entity, které v dnešní době usilují o dosažení samostatnosti a vzniku státu. Zatímco Quebec je autonomní provincií Kanady, území Palestiny je obsazené Izraelem. Lze tyto entity v budoucnu označit za státy?

7.1 Quebec

Území dnešní Kanady je tvořeno deseti provinciemi a třemi spolkovými teritorii. Jednou z těchto provincií je frankofonní Quebec. Jedná se o provincii, která je druhou největší podle rozlohy a počtu obyvatel v Kanadě. Quebec má za úřední jazyk francouzštinu a angličtina zde nemá žádný oficiální status.

V 60. letech 20. století se v Quebecu objevují první separatistické tendence, když vznikne Shromáždění za nezávislost a o pár let později politická strana Parti Québécois. Právě tato strana se dostala v 80. letech k moci a uspořádala referendum, jehož záměrem bylo odtržení od Kanady. Většina Quebecanů se vyslovila proti vzniku samostatnosti. V roce 1987 byla uzavřena tzv. Meechlakeská dohoda, která Quebecu přiznávala zvláštní status, avšak po pár letech byla zrušena po obstrukcích ostatních provinčních vlád. V roce 1994 se Parti Québécois vrátila k moci a o rok později znovu uspořádala referendum o osamostatnění. Quebecané byli opět proti vzniku samostatného státu, ovšem již s minimálním rozdílem.¹⁴⁴

7.1.1 Rozbor rozhodnutí kanadského Nejvyššího soudu

Snahou separatistů o odtržení se zabýval Nejvyšší kanadský soud. Soud obdržel od kanadské federální vlády několik právních otázek. V prvním případě se zabýval otázkou, zdali ústava Kanady dovoluje jednostranné odtržení Quebecu od Kanady.

Soud k této otázce uvedl několik důležitých právních argumentů. Nejprve objasnil, že pojem secese se neshoduje s procesem přistoupení provincie. Dle § 42 odst. 1 písm. f) Ústavy stanovil, že provincie může být vytvořena se souhlasem parlamentu a zákonodárným sborem nejméně sedmi provincií představujících alespoň padesát procent populace. Nicméně se nedá říct, že stejné pravidlo by mělo platit pro vystoupení provincie z federace. Zatímco vstup nové

¹⁴⁴ Quebec [online]. WikipediA, 13. listopadu 2012 [cit. 20. Listopadu 2012]. Dostupné na <<http://en.wikipedia.org/wiki/Quebec>>.

provincie by mělo pro Kanadu pozitivní účinky, v případě odtržení by mohlo hrozit, že takové odtržení vyvolá dominový efekt dalších secesí v Kanadě.¹⁴⁵

V dalším bodě soud analyzoval § 35 odst. 1 Ústavy, který stanovuje: „*Stávající práva a smluvní práva domorodých národů se v Kanadě uznávají a potvrzují.*“¹⁴⁶ Tento paragraf slouží k potvrzení stavu, že domorodé národy se považují za rovnocenné partnery ve složitém federálním uspořádání, které Kanada tvoří. Pokud by se Quebec jednostranně odštěpil, jednalo by se o podstatné porušení ústavně zaručených práv těchto domorodých obyvatel, kdy by došlo k znovuotevření otázky ohledně jejich územních práv a práva na sebeurčení.¹⁴⁷ Ústavně chráněná smluvní práva domorodých obyvatel a § 35 odst. 1 Ústavy posilují závěr, že odtržení Quebecu od zbytku Kanady nemůže být uskutečněno jednostranně, ale pouze se souhlasem domorodých obyvatel.

Argumenty pro existenci práva na jednostranné odtržení jsou založeny především na principu demokracie, avšak demokracie znamená více než jen většinové pravidlo. V souladu s právním státem, principy demokracie a legitimacy je nutno aplikovat ústavní normy všem stejně a bez diskriminace.

Druhá otázka spočívala v tom, zda mezinárodní právo dovoluje jednostranné odtržení. Dle názoru soudu je populace v Quebecu, ve kterém žije mnoho domorodého obyvatelstva, dosti národnostně roztržštěná a nevytváří tak potřebnou národnostní jednotu, a proto v jiných částech Kanady bude právo na sebeurčení domorodých národů v tomto ohledu vhodnější. Navíc dle mezinárodního práva je násilné začlenění domorodého obyvatelstva v Quebecu při vykonání secese v rozporu s jejich právem na sebeurčení, přičemž tato jednostranná secese by mohla vést k neuznání Quebecu ze strany mezinárodního společenství.¹⁴⁸

Soud poukázal na skutečnost, že mezinárodní právo sice nezakazuje jednostrannou secesi, nicméně výslovně neuděluje zákonné právo jednostranně vystoupit z jejich mateřských států. Ani samotné souhlasné stanovisko s odtržením v referendu nevytváří takové právo v mezinárodním právu. Mezinárodní právo ponechává tyto konflikty na vnitrostátním právu.¹⁴⁹ Nicméně pokud by se v tomto referendu rozhodlo ve prospěch Quebecu, zbytek Kanady by nemohl odepřít tuto vůli, která by ovšem neměla žádný právní efekt. Úspěch takového odtržení by potom závisel hlavně na jednotlivých jednáních s centrální vládou Kanady a na posouzení mezinárodního společenství.

¹⁴⁵ *Supreme Court Reference on Quebec Secession on 20 August 1998.*

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ Tamtéž.

Reakcí na stanovisko Nejvyššího soudu bylo vydání tzv. *Clarity Act*. Jedná se o zákon, který stanovuje podmínky vstupu vlády Kanady do jednání s tou provincií, v níž bylo referendum schváleno odtržení. Navíc by tento zákon měl do budoucna zajistit, aby položená otázka v referendu nebyla dvojjazyčná.¹⁵⁰

Jeremy Webber má na problematiku Quebecu odlišný názor. Dle jeho názoru by se Quebec mohl odtrhnout od zbytku Kanady, i když by toto odtržení bylo učiněno nelegálními prostředky. V porovnání s rozhodnutím Nejvyššího soudu naopak přisuzuje odtržení Quebecu právní účinky. Část země se stane nezávislou, jestliže vláda Quebecu pevně stanoví svou autoritu nad daným územím s vyloučením původního režimu. Mezinárodní uznání ostatních států není důležité. Mezinárodní právo bude muset dříve či později respektovat tento skutkový stav.¹⁵¹

Prakticky jakýkoliv pokus o odtržení, ať už legálními či nelegálními prostředky, zahrnuje argumenty ospravedlnění. V případě nelegální secese nemá nový režim právní spojení s předchozím, a proto nemůže spoléhat na orgány a instituce tohoto režimu. Je třeba odůvodnit revoluční rozchod a vytvořit legitimitu nového státu a jeho autority. Naopak u legální secese dochází v souladu s existujícími právními normami. Pokud by nový stát dokázal, že tyto normy byly splněny, secese platí.¹⁵²

S tvrzením, které předkládá Jeremy Webber, ovšem nelze souhlasit. Je sice pravda, že samotné uznání ostatními státy není předpokladem státnosti, avšak dnes praxe mezinárodního práva nedovoluje jednostranné odtržení, kdy takový akt by byl proti jeho vyššímu zájmu, zejména ochraně územní celistvosti. Dle mého soudu by se na Quebec pohlíželo stejně jako na další kvazistáty, které se jednostranně odtrhly od mateřského státu a vyhlásily na něm nezávislost.

7.2 Palestina

Palestina měla vzniknout již v roce 1948 spolu s Izraelem na základně rezoluce Valného shromáždění OSN. Namísto vzniku dvou států vznikl stát pouze jeden, a to židovský. Nejen Palestinci, ale i ostatní Arabové od vzniku Izraele vedou boje, které jsou právě důvodem, proč Palestinci ještě nevytvořili samostatný stát.

¹⁵⁰ *An Act to give effect to the requirement for clarity as set out in the opinion of the Supreme court of Canada in the Quebec Secession Reference on 29 June 2000.*

¹⁵¹ WEBBER, Jeremy. The Legality of a Unilateral Declaration of Independence under Canadian Law. *McGill Law Journal*, Vol. 42, s. 294.

¹⁵² Tamtéž, s. 295-296.

Palestinci vyhlásili nezávislost v roce 1988, kdy palestinská národní rada toto prohlášení uskutečnila v Alžírsku. Prohlášení o nezávislosti obsahuje přijetí rezoluce Valného shromáždění OSN č. 181, na základě které se území Palestiny rozdělí do dvou států a dále rezoluce č. 242 a č. 338, které jsou základem pro urovnání palestinsko-izraelského konfliktu.

Palestinu jako stát uznalo již přes 100 států světa. Na základě konstitutivní teorie by Palestina v určitém případě mohla dosáhnout státnosti. James Boyle v díle *The Creation of the State of Palestine* nespolehá na tuto teorii. Neexistuje žádné pravidlo, že uznání většiny států je závazné pro ostatní státy. I když Palestinu uznalo tolik států, nejedná se o žádný příkaz k zavedení zvláštního pravidla mezinárodního práva v tom smyslu, že Palestina je stát. Tato teorie je svým způsobem bezcenná a nikam nevede, pokud Palestinu neuznaly státy Izrael a USA. Uznání Palestiny ze strany Izraele a USA je důležité, poněvadž je podmínkou pro vznik členství Palestiny v OSN.¹⁵³

Aby Palestina mohla být státem, musí dle Boylea vedle uznání ze strany Izraele a USA splňovat také základní elementy státnosti podle Montevidejské úmluvy a být uznána Valným shromážděním OSN.¹⁵⁴

Co se týče základních kritérií státnosti, je potřeba si uvědomit, že velká část území Palestiny je “okupované“ Izraelem, který fakticky vykonává vládu. Organizace pro osvobození Palestiny nikdy nevykonávala vládu na tomto území. Montevidejská úmluva se týká existující vládnoucí autority, nikoli právem na vznik takové autority v budoucnu.¹⁵⁵

Podle Boylea je lepší zabývat se obecně otázkou nezávislosti jako předpoklad pro vznik státnosti, která se skládá ze dvou složek: výkonu organizované samosprávy na určitém území a absence výkonu vlády jiným státem. Není pochyb o tom, že Organizace pro osvobození Palestiny má značný vliv v rámci okupovaného území, avšak nejedná se zdaleka o výkon organizované samosprávy.¹⁵⁶

Valné shromáždění OSN uznalo vyhlášení státu Palestina rezolucí č. 43/177, ve které dále potvrzuje, že je potřeba, aby palestinský lid vykonával svou suverenitu, přestože území Palestiny je pod správou Izraele. Izrael spolu s USA hlasovali proti.¹⁵⁷

¹⁵³ CRAWFORD, James. *The Creation of the State of Palestine: Too much Too soon?* [online]. European Journal of International Law, 1990, s. 309 [cit. 26. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://ejil.org/pdfs/1/1/1137.pdf>>.

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 308.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 309.

¹⁵⁷ *The resolution of General Assembly n. A/RES/43/17 on 15 December 1988.*

7.2.1 Status nečlenského pozorovatelského státu OSN

Na konci listopadu 2012 proběhlo na půdě Valného shromáždění OSN hlasování ohledně přiznání statusu nečlenského pozorovatelského státu Palestině. O toto hlasování požádal palestinský prezident Mahmúd Abbás, kdy jeho prosbu vyslyšelo 138 států, 9 států bylo proti včetně České republiky a 41 států se zdrželo hlasování.¹⁵⁸

Co se tímto statusem má konkrétně na mysli? Jaké důsledky to bude mít pro samotnou Palestinu a mezinárodní právo? Dělá Palestinu status pozorovatelského státu státem?

V první řadě Palestina získala díky hlasování stejný statut, jakým dnes disponuje Svátý stolec. Palestina se bude moci účastnit možných debat na půdě Valného shromáždění OSN. Také by měla mít přístup k právním, zejm. soudním opravným prostředkům, ke kterým dosud neměla přístup. Velmi důležité bude uznání jurisdikce Mezinárodního trestního soudu a Mezinárodního soudního dvora, které však zároveň budí určité pochybnosti nad celým institutem vzniku státu v mezinárodním právu.

Palestina v roce 2009 vydala prohlášení, ve kterém uznala jurisdikci Mezinárodního trestního soudu podle čl. 12 odst. 3 Římského statutu, který se vztahuje na státy, které nejsou smluvními stranami Římského statutu. Nicméně palestinské prohlášení bylo prokurátorem odmítnuto z toho důvodu, že nezáleží na něm, zdali Palestina může učinit takovéto prohlášení či nikoli, ale na Generálním tajemníkovi OSN.¹⁵⁹

V praxi Generální tajemník OSN považuje entitu za stát, pokud spadá pod vzorec Vídeňské formule o smluvním právu dle čl. 81: „*Tato úmluva je otevřena k podpisu všem členským státům Organizace spojených národů nebo některé ze specializovaných agentur nebo Mezinárodní agentury pro atomovou energii nebo strany Statutu Mezinárodního soudního dvora nebo jiný stát, který bude vyzván Valným shromážděním OSN, aby se stal stranou úmluvy.*“¹⁶⁰, popřípadě pokud tento stav naznačí Generálnímu tajemníku Valné shromáždění OSN. Přiznáním statusu nečlenského pozorovatelského státu Valným shromážděním OSN je předpokladem k účasti Palestiny na Vídeňské formuli, a proto

¹⁵⁸ BŘEZINOVÁ, Markéta. *Palestina se stala pozorovatelským státem OSN. Navzdory odporu USA a ČR* [online]. iDNES.cz, 29. Listopadu 2012 [cit. 18. prosince 2012]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/cesi-nepodpori-zvyseni-palestinskeho-statusu-v-osn-f9p-/zahranicni.aspx?c=A121129_175321_zahranicni_paw>.

¹⁵⁹ AKANDE, Dapo. *Palestine as a UN Observer State: Does this Make Palestine a State?* [online]. EJIL:talk!, 3. prosince 2012 [cit. 20. prosince 2012]. Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/palestine-as-a-un-observer-state-does-this-make-palestine-a-state/>>.

¹⁶⁰ *Vienna Convention on the Law of Treaties on 23 May 1969.*

skutečnost, že Palestina je způsobilá ratifikovat Římský statut Mezinárodního trestního soudu, se jeví jako přijatelný.¹⁶¹

V případě, že si odmyslíme skutečnost, že se Palestina stala nečlenským pozorovatelským státem, dle Vídeňské formule by se zřejmě stále jednalo o stát, poněvadž Palestina je již dlouho členem organizace UNESCO, která je specializovanou agenturou OSN a splňuje tudíž uvedená kritéria čl. 81.¹⁶²

Obdobně je to i s přijetím Statutu Mezinárodního soudního dvora. Statut Mezinárodního soudního dvora se připojuje k Chartě OSN, a proto členství OSN automaticky představuje členský stát jako smluvní stranu Statutu Mezinárodního soudního dvora, avšak mnoho států se stalo stranami Statutu dříve, než se stali členy OSN, např. Švýcarsko. Palestina sice není členem OSN, nicméně dle čl. 35 odst. Statutu by se mohla stát stranou za podmínek Rady bezpečnosti OSN.¹⁶³

Bohužel je nutno říci, že Vídeňská formule zcela ignoruje kritéria státnosti. V jejím podání se snaží vymezit určitý směr, aby daná entita měla schopnost vstupovat do mezinárodních vztahů tím, že jej označí za stát. Dle Crawforda přece samotná způsobilost není kritériem státnosti, pouze jejím důsledkem, tj. aby stát vstupoval do mezinárodních vztahů, musí být státem, nikoli naopak. Pokud bychom trvali na výše uvedeném, stačilo by pouze, aby danou entitu za stát kolektivně uznalo mezinárodní společenství s konstitutivním účinkem. Tato entita by byla automaticky stranou Vídeňské formule a dalších mezinárodních smluv.

J. Vidmar tvrdí, že kolektivní uznání v rámci OSN může mít konstitutivní účinek, jelikož takové uznání má významné účinky v mezinárodních institucích a vytváří právní jistotu. Na základě toho by se Palestina mohla považovat za stát, avšak na druhou stranu samotný akt Valného shromáždění OSN nutně neznamená, že Palestina je státem, poněvadž s takovým kolektivním uznáním se Palestina setkala v rámci přijetí do UNESCO.¹⁶⁴

Navíc pro posouzení, že Palestina není stát, hovoří skutečnost, že sice byla uznána více než 100 státy, ale stále nevykazuje formu státnosti, a proto konstitutivní účinek je stále v pozadí v porovnání s deklaratorním účinkem, jak výše poznamenal Boyle.

¹⁶¹ AKANDE, Dapo. *Palestine as a UN Observer State: Does this Make Palestine a State?* [online]. EJIL:talk!, 3. prosince 2012 [cit. 20. prosince 2012]. Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/palestine-as-a-un-observer-state-does-this-make-palestine-a-state/>>.

¹⁶² *Vienna Convention on the Law of Treaties on 23 May 1969.*

¹⁶³ AKANDE, Dapo. *Palestine as a UN Observer State: Does this Make Palestine a State?* [online]. EJIL:talk!, 3. prosince 2012 [cit. 20. prosince 2012]. Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/palestine-as-a-un-observer-state-does-this-make-palestine-a-state/>>.

¹⁶⁴ VIDMAR, Jure. Explaining the Legal Effects of Recognition. *International and Comparative Law Quarterly*, 2012, Vol. 61, No. 2, s. 2-30.

7.3 Shrnutí

Situace v těchto entitách jsou značně odlišné a lze předpokládat, že v budoucích letech by se pouze Quebec mohl stát novým státem. Quebec disponuje základními prvky státnosti, kdy navíc po vzniku zákona *Clarity Act* Kanada počítá s možností, že by se Quebec mohl jednou osamostatnit. Na rozdíl od Palestiny Quebec nezmítá vojenský konflikt, a proto jednání s Kanadou a následné uznání Quebecu by mohlo být daleko jednodušší. Jak už Nejvyšší kanadský soud uvedl, pokud by Quebečané v referendu byli pro odtržení, Kanada by musela tuto vůli respektovat.

V roce 2012 vyhráli volby v Quebecu opět separatisté. Premiérka autonomní země Pauline Maroisová ihned prohlásila, že Quebečané budou mít svou zemi a nad Montrealem opět zavlaže modrobílá vlajka s liliemi. Ve skutečnosti současné průzkumy veřejného mínění ukazují, že odtržení od Kanady podporuje necelých 28 % obyvatel Quebecu.¹⁶⁵

Naopak Palestina sice vyhlásila nezávislost, avšak její účinky lze prozatím označit za nepodstatné, jelikož samotné uznání nevytváří stát. Palestina nespĺňuje základní prvky státu, kdy vláda Palestiny nevykonává efektivní správu nad svým územím. Území Palestiny je plně kontrolováno Izraelem, ačkoli podle dohod z Osla Izrael převedl zvláštní pravomoci z vojenské správy na palestinskou samosprávu.

Otázkou je, zda lze označit tuto kontrolu za okupaci? Pokud by se jednalo o okupaci, byl by tento akt nelegální dle článku 2 odst. 4 Charty OSN, avšak byly to právě arabské státy, které vyvinuly agresi vůči Izraeli, a lze tedy soudit, že Izrael má větší územní legitimní nárok nad palestinským územím.

Budoucnost Palestiny spočívá na vyjednáváních s Izraelem, což k dnešním vypjatým vztahům mezi oběma stranami nebude vůbec jednoduché. Nevýhodou Palestiny je i ten fakt, že vládnoucí strany Palestiny Hamás a Fatah jsou nejednotné ve svých vizích o vzniku státu Palestina.

Ačkoli Palestina získala status nečlenského pozorovatelského státu OSN, o kterém rozhodlo Valné shromáždění OSN, neznamená to, že se Palestina stala státem. Nicméně je velmi pravděpodobné, že status nečlenského pozorovatelského státu by paradoxně mohl Palestině pomoci k dalším vyjednáváním s Izraelem.

¹⁶⁵ ŠTÁSTKA, Tomáš. *Malá Kanada. Nová Francie? Quebec na samostatnost stále nezanevřel* [online]. iDNES.cz, 9. září 2012 [cit. 26. listopadu 2012]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/samostatnost-quebec-018-/zahranicni.aspx?c=A120907_161615_zahranicni_ts>.

Závěr

V dnešním mezinárodním právu je poněkud problematické jednoznačně určit, ve kterém okamžiku se určitá entita stává státem. Ačkoli tato entita naplní základní kritéria státnosti, stále se za stát nemusí považovat. Tato hypotéza se demonstrovala zčásti v obecné a ve zvláštní části, kdy relevantním případem je Quebec, který naplňuje tato kritéria, avšak státem není. Tento fakt souvisí s požadavkem vyjednávání Quebecu s územním suverénem, kdy vyšší zájem zaujímá princip územní celistvosti před jednostranným odtržením. V praxi moderní mezinárodní právo dovoluje konsensuální secesi, a proto v případě Quebecu je vítaným budoucím řešením.

Tato hypotéza navazuje na další hypotézu – zdali mezinárodní právo umožňuje vyhlášení nezávislosti proti vůli suveréna. Jak už se výše naznačuje v případě Quebecu, tak i v případě Kosova lze říci, že mezinárodní právo nezakazuje tento způsob vzniku nového státu. Na druhou stranu jej ani nikterak explicitně nepovoluje. Od druhé poloviny 20. století praxe mezinárodního práva spíše zastává myšlenku dodržování zásady územní integrity státu. Tato skutečnost nahrává názoru, že jednostranné vyhlášení nezávislosti proti vůli suveréna nezakládá další způsob vzniku nového státu. Případ Kosovo se dá považovat za mimořádnou výjimku, která dle mého názoru určitě nebude zakládat precedent, jelikož se na vzniku Kosova odehrávalo mnoho faktorů, zejm. mezinárodní angažovanost.

Naopak dle mého soudu lze označit referendum za další metodu vzniku státu za podmínky, že tato možnost bude výsledkem bilaterální dohody mezi národem, který takto vyjádří svou vůli, a územním suverénem, jako v případě Súdánu a následného vzniku samostatného Jižního Súdánu.

Vedle tohoto způsobu vzniku státu se mezinárodní právo v praxi střetává čím dál častěji se způsoby rozpadu státu či jeho secesí. Tento “trend“ mezinárodní právo zaznamenává ihned po ukončení 2. sv. války, kdy se mnoho států rozpadlo na menší státní útvary z důvodů práva národů na sebeurčení a dekolonizačních aktivit, které měly oporu v mezinárodních dokumentech. V dnešním 21. století je metoda secese nejčastějším, avšak nejproblémovějším způsobem dosažení nezávislosti v souvislosti s ochranou územní celistvosti státu.

Co se týče institutu uznání státu, jeho užití v mezinárodním právu je celkem problematické. Osobně zastávám názor Jamese Crawforda, který odmítá konstitutivní teorii a naopak obhajuje teorii deklaratorní. Jinými slovy stát existuje i tehdy, jestliže nedojde k jeho uznání. Myslím si, že důležitým předpokladem je vývoj dané entity, která se později stane

státem. Právo na sebeurčení národů se uplatní bez žádných pochybností a v konkrétní situaci, kdy bude mít přednost před principem územní integrity a celistvosti daného státu. Avšak zcela odmítat konstitutivní teorii také nelze, jelikož dává právní jistotu, že ostatní suverénní státy počítají s novým státem do budoucna.

Způsoby zániku států jsou poněkud jednodušší problematikou. Stát zanikne i v případě zvyšující se hladiny moří, poněvadž nebude nadále disponovat se státním územím, které je základní materií, aby stát byl státem. Tento případ důvěryhodně reflektuje dnešní situaci v Pacifiku. Odraz indispozice státního území se charakterizoval také ve zvláštní části, kdy Palestina neprovádí efektivní kontrolu nad svým územím, a proto se v blízké budoucnosti nemůže jednat o stát. V těchto případech se jasně ukázalo, že splnění Jellinekových kritérií je základním předpokladem pro potenciální vznik a existenci státu.

Shrnutí

Tématem diplomové práce jsou způsoby vzniku a zániku států s důrazem na současné dění v mezinárodním právu veřejném. Ve své práci obecně popisují základní pojetí státu coby základního subjektu mezinárodního práva s poukazem na jeho charakteristiku a historii v komparaci se současným stavem. Dále se věnují jednotlivým způsobům vzniku států spolu s analýzou uznání států a práva národů na sebeurčení proti vůli územního suveréna. Osvětluje rovněž problematiku zániku státu a jeho faktické a právní důsledky v mezinárodním právu. Ve zvláštní části se odborně zaměřují na jednotlivé případové studie – vyhlášení nezávislosti Kosova, vznik Jižního Súdánu na základě referenda a o možném budoucím právním statusu Quebecu a Palestiny.

Summary

The topic of diploma thesis are methods of the creation and the extinction of states with emphasis on current happening in international public law. In my thesis, I generally describe the basic concept of a state as a basic subject of international law with reference to its characteristic and history in comparison with the current situation. Next I analyze the individual modes of the creation of states with the question of recognition of states and the question of the right of nations to self-determination against the will of the territorial sovereign. Also I explain the issue of extinction of states and its factual and legal consequences in the international law. In a special part, I professionally focus on individual case studies – the declaration of independence of Kosovo, the creation of South Sudan following by referendum and possible future legal status of Quebec and Palestine.

Seznam klíčových slov

Ahtisaariho plán, cese, Jižní Súdán, kontinuita, Kosovo, mezinárodní právo, nezávislost, OSN, Palestina, podstatné znaky státu, právo na sebeurčení, princip integrity, Quebec, referendum, rozdělení, secese, spojení, stát, submerze, sukcese, suverenita, teorie uznání, vznik státu, zánik státu

The list of keywords

Ahtisaari plan, cession, South Sudan, continuity, Kosovo, international law, independence, UN, Palestine, essential signs of a state, right to self-determination, principle of integrity, Quebec, referendum, dismemberment, secession, connection, state, submersion, succession, sovereignty, theory of recognition, creation of a state, extinction of a state

Seznam použitých zdrojů

Monografie a časopisy

AKEHURST, Michael. *A Modern Introduction to International Law*. London: Unwin Hyman, 1987, 315 s. ISBN: 0043410367 9780043410363 0043410375 9780043410370.

BAHCHELI, Tozun, BARTMANN, Barry, SREBRNIK, Henry. *De Facto States: The Quest for Sovereignty*. London: Routledge, 2004, 304 s. ISBN: 0-7146-5476-0.

BOKOR-SZEGO, Hanna. *New States and International Law*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1970, 117 s.

BROWNLIE, Ian. *Principles of Public in International Law*. Oxford University Press, Oxford, 7th edition, 2008, 784 s. ISBN: 978-0-19-921770-0.

CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law*. Clarendon Press, Oxford, 2006, 851 s. ISBN: 0-19-826002-4 978-0-19-826002-8.

ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: C. H. Beck, 2008, 840 s. ISBN: 978-80-7179-728-9.

DAVID, Vladislav, BUREŠ, Pavel, FAIX, Martin, SLADKÝ, Pavel, SVAČEK, Ondřej. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou. 2. Aktualizované a přepracované vydání*, Praha: Leges, 2011, 448 s. ISBN: 978-80-87212-86-8.

LAUTERPACHT, Elihu, GREENWOOD, J. Christopher. *International Law Reports*. Grotius Publications Limited, Cambridge, Volume 92.

MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému. 4. Opravené a doplněné vydání*, Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, 1993, 467 s. ISBN: 80-7239-160-7.

MAREK, Krystyna. *Identity and continuity of states in public international law*. University of Geneva, 1954, 613 s.

NEGASH, Tekeste. *Eritrea and Ethiopia: The federal experience*. The state university, New Brunswick, NJ, 2005, 225 s. ISBN: 1560009926.

POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné. Zvláštní část. 6. Doplňené a rozšířené vydání*, Praha: C. H. Beck, 2011, 560 s. ISBN: 978-80-7400-398-1.

PRTINA, Srdjan. Ahtisaariho návrh opakování chyb z minulosti. *Mezinárodní politika*, 2007, roč. 31, č. 6, s. 34-36.

RADĚJ, Tomáš. Súdán: mír na obzoru? *Mezinárodní politika*, 2004, roč. 28, č. 3, s. 24-27.

RAIČ, David. *Statehood and the Law of Self-Determination*. The Hague: Kluwer Law International, 2002, 485 s. ISBN: 90-411-1890-X(HB).

SCHEU, Harald Christian. Vznik nového státu a jeho uznání v mezinárodním právu. *Mezinárodní politika*, 2004, roč. 28, č. 4, s. 4-6.

SØRENSEN, Georg. *Stát a mezinárodní vztahy*. Praha, Portál, 2005, 238 s. ISBN: 80-7178-910-0.

SUPPAN, Arnold, SKŘIVAN, Aleš. Národní stát a národní menšina na konci 20. století. *Historický obzor*, 1994, č. 5-6, s. 131-133.

ŠTĚPANOVSKEÝ. Mezinárodněprávní aspekty nezávislosti Kosova. *Mezinárodní politika*, 2008, roč. 32, č. 3, s. 19-22.

TESAŘ, Filip. Rovnice o Kosovou. *Mezinárodní politika*, 2007, roč. 31, č. 6, s. 31-34.

TOMUSCHAT, Christian. *Self-determination in a post-colonial world*. The Modern Law of Self-Determination, The Hague, Martinus Nijhoff, 1993, 360 s. ISBN: 0-7923-2351-3.

VIDMAR, Jure. Explaining the Legal Effects of Recognition. *International and Comparative Law Quarterly*, 2012, Vol. 61, No. 2, s. 1-30.

WILLIAM, Davis. *Helsinky a jižní Finsko*. Berlitz, 1998, 144 s. ISBN: 80-85840-83-9.

WEBBER, Jeremy. The Legality of a Unilateral Declaration of Independence under Canadian Law. *McGill Law Journal*, Vol. 42, s. 282-318.

ZÁHOŘÍK, Jan. Cesta ke vzniku svobodného konžského státu. *Historický obzor*, 2012, roč. 23, č. 3-4, s. 82-88.

Internetové a elektronické zdroje

About the Commonwealth [online]. The British Monarchy [cit. 28. října 2012]. Dostupné na <<http://www.royal.gov.uk/MonarchAndCommonwealth/TheCommonwealth/TheCommonwealth.aspx>>.

Ahtisaari hledá kompromis o budoucnosti Kosova [online]. EurActiv.cz, 5. Února 2007 [cit. 6. října 2012]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu0/clanek/ahtisaari-hled-kompromis-o-budoucnosti-kosova>>.

AKANDE, Dapo. *Palestine as a UN Observer State: Does this Make Palestine a State?* [online]. EJIL:talk!, 3. prosince 2012 [cit. 20. prosince 2012]. Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/palestine-as-a-un-observer-state-does-this-make-palestine-a-state/>>.

BARIAGABER, Assefaf. *Eritrea: Challenges and Crises of a New State* [online]. UNHCR [cit. 2. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4538821e4.pdf>>.

Barosso: Kosovo no precedent [online]. B92, 15 October 2008 [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na <http://www.b92.net/eng/news/politics-article.php?yyyy=2008&mm=10&dd=15&nav_id=54239>.

BARTOSZ, Jakub. *OSN vyhovělo Srbsku, o Kosovu se rozhodne v Haagu* [online]. iDnes.cz, 8. října 2008 [cit. 27. října 2012]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/osn-vyhovelo-srbsku-o-kosovu-se-rozhodne-v-haagu-f6b-/zahranicni.aspx?c=A081008_180019_zahranicni_ban>.

Británie umožní odtržení Skotska, referendum bude napřesrok [online]. Deník referendum svět, 16. října 2012 [cit. 16. prosince 2012]. Dostupné na <<http://www.denikreferendum.cz/clanek/14146-britanie-umozni-odtrzeni-skotska-referendum-bude-napresrok>>.

BŘEZINOVÁ, Markéta. Palestina se stala ozorovatelským státem OSN. Navzdory odporu USA a ČR [online]. iDNES.cz, 29. Listopadu 2012 [cit. 18. prosince 2012]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/cesi-nepodpori-zvyseni-palestinskeho-statusu-v-osn-f9p-/zahranicni.aspx?c=A121129_175321_zahranicni_paw>.

CRAWFORD, James. *The Creation of the State of Palestine: Too much Too soon?* [online]. European Journal of International Law, 1990, s. 309 [cit. 26. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://ejil.org/pdfs/1/1/1137.pdf>>.

CRAWFORD, James. *State*. [online]. Max Planck Encyclopedia of Public International Law [cit. 28. října 2012]. Dostupné na <http://www.mpepil.com/subscriber_article?script=yes&id=/epil/entries/law-9780199231690-e1473&recno=94&searchType=Quick&query=Crawford>.

Česká republika uznala nezávislost Kosova [online]. Vláda České republiky, 21. května 2008 [cit. 15. Října 2012]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/ceska-republika-uznala-nezavislost-kosova-35465/>>.

Eritrea: history [online]. Infoplease [cit. 2. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.infoplease.com/encyclopedia/world/eritrea-history.html>>.

Foreign relations of South Sudan [online]. WikipediA, 2. listopadu 2012 [cit. 14. listopadu 2012]. Dostupné na <http://en.wikipedia.org/wiki/Foreign_relations_of_South_Sudan>.

Informace ministra zahraničních věcí o budoucím statutu Kosova [online]. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 25. února 2008 [cit. 10. října 2012]. Dostupné na <http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministra_schwarzenberga_1/informace_ministra_zahranicnich_veci_o.html>.

Jižní Súdán slaví svou nezávislost. Stal se 194. státem světa [online]. Česká televize, 9. července 2011 [cit. 14. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/129652-jizni-sudan-slavi-svou-nezavislost-stal-se-194-statem-sveta/>>.

Kosovo vyhlásilo nezávislost a už létají kameny [online]. iDnes.cz, 17. února 2008 [cit. 9. října 2012]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/kosovo-vyhlasilo-nezavislost-a-uz-letaji-kameny-f6q-/zahranicni.aspx?c=A080217_111054_zahranicni_klu>.

Liberia [online]. Encyclopedia Britannica [cit. 28. října 2012]. Dostupné na <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/339254/Liberia>>.

LIBMAN, Liron. *Palestine, When is Your Birthday* [online]. EJIL:Talk!, 5 December 2012 [cit. 15. prosince 2012]. Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/palestine-when-is-your-birthday>>.

MACH, Petr. *Doména jako symbol národní nezávislosti* [online]. Virtually, 28. ledna 2010 [cit. 26. října 2012]. Dostupné na <<http://virtually.cz/archiv.php?art=13831>>.

Russia condemned for recognizing rebel regions [online]. CNN, 26 August 2008 [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://edition.cnn.com/2008/WORLD/europe/08/26/russia.vote.georgia/index.html>>.

OSN má nového člena. Do svých řad přijala Jižní Súdán [online]. iHNed.cz, 14. července 2011, [cit. 14. listopadu 2012]. Dostupné na: <<http://zpravy.ihned.cz/svet-afrika/c1-52305470-osn-ma-noveho-clena-do-svych-rad-prijala-jizni-sudan>>.

Quebec [online]. WikipediA, 13. listopadu 2012 [cit. 20. Listopadu 2012]. Dostupné na <<http://en.wikipedia.org/wiki/Quebec>>.

Secession [online]. Stanford Encyclopedia of Philosophy, 11 January 2007 [cit. 16. prosince 2012]. Dostupné na <<http://plato.stanford.edu/entries/secession/>>.

Self-Determination [online]. Encyclopedia Britannica [cit. 25. Října 2012]. Dostupné na <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/533380/self-determination>>.

Senegambia Confederation [online]. WikipediA [cit. 29. října 2012]. Dostupné na <http://en.wikipedia.org/wiki/Senegambia_Confederation?oldid=200751758>.

South Sudan backs independence-results [online]. BBC, 7 February 2011 [cit. 14. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12379431>>.

STANOVSKÝ, Michael. *Kosovo vyhlásilo nezávislost* [online]. Severské listy, 20. ledna 2008 [cit. 7. října 2012]. Dostupné na <<http://www.severskelisty.cz/osobnos/osob0076.php>>.

Serbia cannot join EU without recognizing Kosovo [online]. B92, 28 May 2010 [cit. 30. října 2012]. Dostupné na <http://www.b92.net/eng/news/politics-article.php?yyyy=2010&mm=05&dd=28&nav_id=67439>.

Stydím se, řekl Klaus o uznání Kosova [online]. iDnes.cz, 23. května 2008 [cit. 27. října 2012]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/stydim-se-rekl-klaus-o-uznani-kosova-dvd-domaci.aspx?c=A080523_203033_domaci_dp>.

Submission Climate Change and Statelessness: An Overview [online]. 15 May 2009 [cit. 22. ledna 2013]. Dostupné na <<http://unfccc.int/resource/docs/2009/smsn/igo/048.pdf>>.

ŠŤÁSTKA, Tomáš. *Malá Kanada. Nová Francie? Quebec na samostatnost stále nezanevřel* [online]. iDNES.cz, 9. září 2012 [cit. 26. listopadu 2012]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/samostatnost-quebec-018-zahranicni.aspx?c=A120907_161615_zahranicni_ts>.

Valné shromáždění – právo národa na sebeurčení [online]. Studentsummit [cit. 27. října 2012]. Dostupné na <http://www.studentsummit.cz/data/1292020279546BGR_GA_pravo_naroda.pdf>.

Vznik Izraele? Arabové udělali chybu roku 1947 chybu, přiznal Abbás [online]. Palestian Embassy Prague Czech republic, 29 January 2009 [cit. 4. listopadu 2012]. Dostupné na <http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asie-a-oceanie/vznik-izraele-arabove-udelali-roku-1947-chybu-priznal-abbas_215998.html>.

Vznik Izraele, tragédie pro Palestince [online]. www.palestine.cz [cit. 4. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://www.palestine.cz/embassy.cz/index.php/actual-news/90-vznik-izraele-tragedie-pro-palestince>>.

Who recognized Kosova as an Independent State? [online]. [cit. 11. října 2012]. Dostupné na <<http://www.kosovothanksyou.com/>>.

Seznam států a mezinárodních organizací podle postoje k nezávislosti Kosova [online]. WikipediE, 11. října 2012 [cit. 15. října 2012]. Dostupné na <http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_st%C3%A1t%C5%AF_a_mezin%C3%A1rodn%C3%ADch_organizac%C3%AD_podle_postoje_k_nez%C3%A1vislosti_Kosova>.

ZEYNALOV, Mahir. *Nagorno-Karabakh and Kosovo: Politically Precedent, Legally Different* [online]. Caucasus Edition, 15 September 2010 [cit. 7. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://caucasusedition.net/analysis/nagorno-karabakh-and-kosovo-politically-precedent-legally-different/>>.

Mezinárodní smlouvy, právní předpisy, stanoviska a soudní rozhodnutí

Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo [online]. International Court of Justice, 22 July 2010, s. 7 [cit. 29. října 2012]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/docket/files/141/16010.pdf>>.

An Act to give effect to the requirement for clarity as set out in the opinion of the Supreme court of Canada in the Quebec Secession Reference [online]. Justice Law Website [cit. 27. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-31.8/page-1.html>>.

Assesment and Evaluation Commission on Sudan's CPA strongly recommends parties to "build confidence and trust" [online]. The New Sudan Mision, 26 January 2012 [cit. 11. listopadu 2012]. Dostupné na <http://www.newsudanvision.com/index.php?option=com_content&view=article&id=4:assesment-and-evaluation-commission-on-sudans-cpa-strongly-recommends-parties-to-build-confidence-and-trust&catid=2:diaspora&Itemid=8>.

Comprehensive Proposal For the Kosovo Status Settlement on 2 February 2007 [online]. Republika e Kosovës [cit. 6. října 2012]. Dostupné na <<http://www.assembly-kosova.org/common/docs/Comprehensive%20Proposal%20.pdf>>.

Convention on certain questions of conflicts of laws on citizenship [online]. European University Institute [cit. 4. října 2012]. Dostupné na <<http://eudo-citizenship.eu/InternationalDB/docs/Convention%20on%20certain%20questions%20relating%20to%20the%20conflict%20of%20nationality%20laws%20FULL%20TEXT.pdf>>.

Convention on the Reduction of Statelessness on 1961 [online]. UN Office of Legal Affairs [cit. 16. prosince 2012]. Dostupné na <http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/6_1_1961.pdf>.

Draft Articles on Nationality of Natural Persons in Relation to the Succession of States on 1999.

Helsinki final act [online], Hellenic Resources Network [cit. 26. října 2012]. Dostupné na <<http://www.hri.org/docs/Helsinki75.html>>.

Charta Organizace spojených národů a Statut Mezinárodního soudního dvora [online]. Informační centrum OSN v Praze [cit. 27. října 2012]. Dostupné na <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>>.

Letter dated 26 March 2007 from the Secretary General addressed to the President of the Security Council [online]. UNOSEK, 26. března 2007 [cit. 7. října 2012]. Dostupné na <<http://www.unosek.org/docref/report-english.pdf>>.

Montevideo Convention on the Rights and Duties of States on 26 December 1933 [online]. UiO [cit. 12. prosince 2012]. Dostupné na <<http://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-02/rights-duties-states.xml>>.

Rambouillet Agreement-Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo [online]. U.S. Department of State [cit. 7. října 2012]. Dostupné na <http://www.state.gov/www/regions/eur/ksvo_ambouillet_text.html>.

Resolution 1244 Adopted by the Security Council at its 4011th meeting, on 10 June 1999 [online]. NATO, 30 June 1999 [cit. 7. října 2012]. Dostupné na <<http://www.nato.int/kosovo/docu/u990610a.htm>>.

Resolution 181 (II). Future government of Palestine [online]. The Question of Palestine [cit. 4. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://domino.un.org/unispal.nsf/0/7f0af2bd897689b785256c330061d253>>.

Resolution of General Assembly n. A/RES/43/17 on 15 December 1988. The Question of Palestine [cit. 27. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/146E6838D505833F852560D600471E25>>.

Supreme Court Reference on Quebec Secession on 20 August 1998.

The Comprehensive Peace Agreement [online]. UNMIS, s. 2 [cit. 11. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://unmis.unmissions.org/Portals/UNMIS/Documents/General/cpa-en.pdf>>.

Usnesení vlády ČR č. 83 ze dne 24. února 1993 [online]. Vláda České republiky [cit. 5. listopadu 2012]. Dostupné na <<http://racek.vlada.cz/usneseni/usnweb.nsf/0/D86DD5484889A733C12571B6006C25B1>>.

Vienna Convention on Succession of States in Respect of Treaties on 1978 [online]. UN Office of Legal Affairs [cit. 30. října 2012]. Dostupné na <http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/3_2_1978.pdf>.

Vienna Convention on the Law of Treaties on 23 May 1969. Treaty Series, vol. 1155, s. 133.

Filmový dokument

Uloupené Kosovo, Česká televize, 2008.